

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

Sociální pedagogika – projektování a management

Bc. Tereza Dušánková, DiS.

Sociální ohrožení v době pandemie v České republice

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Ludmila Siarda Trochtová

Olomouc 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury. Vznik této diplomové práce byl podpořen z projektu IGA_CMTF_2021_007.

V Olomouci dne

.....

Tereza Dušánková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat týmu, který mi stál po boku během tvorby této diplomové práce. V první řadě děkuji vedoucí práce, PhDr. Ing. Ludmile Siardě Trochtové, za rady a ochotu pomoci během celého procesu tvorby práce. Dále děkuji Táně a Martinovi za jejich vstřícnost a trpělivost během mého procesu učení se v oblasti statistiky. Také děkuji mamce za investici jejího času do jazykové korektury mé práce. V neposlední řadě děkuji i tatškovi a sestře, kteří se mnou spolu s mamkou celý proces mého snažení trpělivě vydrželi. A na závěr děkuji Bohu, že mi dal do života tyhle skvělé lidi, díky kterým je (nejen) dokončení studia jednodušší.

Obsah

Úvod	6
1 Postindustriální společnost a sociální rizika.....	7
1.1 Postindustriální společnost	7
1.2 Sociální rizika	9
1.2.1 Rozdíl mezi starými a novými sociálními riziky.....	10
1.2.2 Nová sociální ohrožení před pandemií COVID-19	11
2 Sociální vyloučení	13
2.1 Diskriminace a sociální vyloučení v Číně jako následek pandemie.....	13
2.2 Riziko nezaměstnanosti	14
2.2.1 Druhy nezaměstnanosti	14
2.2.3 Míra nezaměstnanosti v ČR	17
2.3 Role sociálního pedagoga v oblasti sociálního vyloučení	17
2.3.1 Funkce sociální pedagogiky	18
2.3.2 Prevence sociálního vyloučení	19
3 Výzkumy v oblasti sociálních rizik	22
3.1 Report The Social Challenge in the Times of COVID-19.....	22
3.2 Výzkum Risk That Matter 2020: The Long Reach of COVID-19	23
4 Výzkum míry sociálního ohrožení v době pandemie v ČR	27
4.1 Stanovení cíle výzkumu a výzkumných otázek a hypotéz	27
4.2 Metodologie výzkumu	29
4.3 Konkrétní volba metodologie pro výzkum	33
4.3.1 Popis výzkumného vzorku	33
4.3.2 Metoda sběru dat	34
4.3.3 Metody ověřování hypotéz.....	39
4.4 Základní analýza získaných dat.....	41

4.5	Ověřování hypotéz a analýza zjištěných korelací.....	49
4.6	Diskuse	63
	Závěr.....	72
	Bibliografie.....	74
	Seznam grafů.....	80
	Seznam tabulek	81

Úvod

Sociálnímu ohrožení čelí lidé v naší společnosti v jisté míře odjakživa – v každé době existovali lidé, kteří byli více či méně ohroženi ztrátou příjmu, hrozila jim chudoba nebo se potýkali se sociálním vyloučením. Tato diplomová práce se zaměřuje na sociální ohrožení v době pandemie COVID-19 v České republice.

Téma sociálního ohrožení jednotlivců i skupin je stále aktuální a je důležité mít o sociálních rizicích určité povědomí – je dobré znát jejich příčiny a pokusit se tak rizikům v ideálním případě dlouhodobě a efektivně předcházet. Cílem diplomové práce je zjistit, do jaké míry byli lidé v České republice během pandemie COVID-19 sociálně ohroženi v oblasti zaměstnání a kvalifikace a zdali zde existuje závislost tohoto ohrožení na pohlaví.

Diplomová práce se v úvodní části zabývá teoretickým vymezením pojmů, které souvisí se sociálním ohrožením a zároveň stručně nastiňuje historický vývoj této oblasti. Další kapitoly jsou věnovány problematice sociálního vyloučení a nezaměstnanosti, na které navazuje role sociálního pedagoga a jak právě sociální pedagog může v této oblasti intervenovat či sociálnímu ohrožení / vyloučení předcházet. Závěr teoretické části je věnován výzkumům v oblasti sociálních ohrožení, kde je nastíněna zahraniční situace v oblasti sociálního ohrožení během pandemie COVID-19.

Na první část navazuje stěžejní část diplomové práce – výzkum. Ten začíná stanovením cíle práce, výzkumných otázek a hypotéz. Dále je teoreticky vymezen samotný výzkum, na který navazuje volba konkrétních metod a nástrojů pro výzkum v této práci. V dalších kapitolách je uvedena analýza dat, statistické výpočty a jejich výsledky, což zahrnuje také ověření jednotlivých hypotéz.

Výzkumnou část uzavírá diskuse, která zjištěné výsledky zasazuje do kontextu výzkumů jak v České republice, tak v zahraničí, a porovnává je se zjištěnými poznatky z různých odborných zdrojů.

Vznik této diplomové práce byl podpořen z projektu IGA_CMFTF_2021_007.

1 Postindustriální společnost a sociální rizika

Společnost se stále modernizuje a mění. Jak uvádí Keller (2010, str. 9), ekonomicky vyspělé země přecházejí od poslední čtvrtiny 20. století z průmyslové společnosti do společnosti postindustriální. V souvislosti s tímto přesunem dochází také k vzestupu sociálních nerovností a chudoby, což je problém, který ovšem nebyl v postindustriální společnosti v takové míře očekáván. Nicméně lidé žijící v postindustriální společnosti jsou nuceni těmto problémům čelit.

Následující podkapitoly se zabývají tématem postindustriální společnosti a pojmy s ní spojenými – sociální nerovnost a nesouměřitelnost a rozdíl mezi nimi. Dále jsou uvedeny, jaké byly představy sociologů tehdejší doby, kteří se snažili definovat, co mají lidé od přechodu z průmyslové do postindustriální společnosti očekávat a jaká bude dle nich podoba této „lepší“ společnosti. Další část kapitoly je zaměřena na stěžejní bod této diplomové práce – stará a nová sociální rizika.

1.1 Postindustriální společnost

Abychom mohli porozumět tomu, co vlastně postindustriální společnost znamená, je důležité si nejprve vymežit tento pojem. Keller (2011, str. 11-12) nazývá pojem „postindustriální společnost“ něčím, co lze poměrně těžko definovat a pod čím je těžké si představit, co všechno postindustriální doba vlastně zahrnuje. Primární změnou je fakt, že „průmysl už není tím hlavním, kolem čeho je celá společnost vystavěna“ (Keller, 2011, str. 11).

Dříve, v průmyslové společnosti, byl obecně kladen důraz na rozvoj rodiny a bylo zde určitým způsobem rozděleno to, co je povinností samotných rodin a co už jejich povinnosti a možnosti přesahuje – tedy v jakých případech hraje již větší roli stát. Z pohledu britského profesora Petera Taylora-Goobyho bylo v průmyslové společnosti hlavním úkolem státu zabezpečit lidem ty potřeby, které nebyly dostatečně uspokojeny prostřednictvím trhu – a to prostřednictvím státního pojištění, jako je například důchodové pojištění, pojištění pro případ nemoci či zdravotního postižení apod. (Taylor-Gooby 2004, str. 2).

Taylor-Gooby dále popisuje důležitou změnu. Přejít od průmyslu ke službám má velké a zásadní důsledky pro spoustu lidí. V průmyslové společnosti byla pracovní místa v průmyslu lehce dostupná a málo komu se stalo, že neměl práci. Tím pádem byla v sociálním státě vysoká míra zaměstnanosti, a tedy poměrně nízké riziko ztráty zaměstnání. Nicméně s větší globalizací, přechodu ke službám a procesem deindustrializace se pracovní místa v průmyslu začala

redukovat, což vedlo ke ztrátě příjmu spousty rodin a vznikají tím nová sociální rizika, která jsou signálem pro vznik nových reforem pro stát. (Taylor-Gooby, 2004, str. 3)

Jak popisuje Keller (2011), nepředpokládalo se, že tato změna bude mít takové důsledky, jelikož zmíněný přesun pracovní síly z průmyslu do oblasti služeb měl původně „přinést novou kvalitu ekonomiky“ (Keller, 2011, str. 15). Namísto toho ale způsobil to, že došlo k výraznému zpomalení tempa růstu produktivity práce a začala vznikat nová sociální rizika, která přetrvávají až do dnešní společnosti. Starým a novým sociálním rizikům se věnuje podkapitola 1.2.

V dobách přechodu mezi průmyslovou a postindustriální společností se pokusili sociologové Francouz Alaine Touraine a Američan Daniel Bell, nejznámější protagonisté postindustriální společnosti v tehdejší době, „předpovědět“, jaká bude podoba budoucí společnosti. Touraine i Bell tvrdí, že sektor služeb se dostává oproti průmyslovému sektoru do popředí. (Keller, 2010, str. 14), čímž jsou dle sociologů myšleny velmi vysoce kvalifikované činnosti, které zpravidla vyžadují vysokoškolské vzdělání.

Dle jejich názorů dělnická třída ztrácí ve společnosti význam. Jelikož oba autoři předpokládali, že v postindustriální společnosti nabude na svém významu nejvíce teoretické vědění a vysokoškolské vzdělání, připsali technickým zdatnostem sekundární úlohu. Daniel Bell (1973 dle Kellera 2010, str. 17) dokonce tvrdil, že rozdíly mezi lidmi budou pouze na ose vzdělanosti. Rozdělil tak společnost na 3 vrstvy – na vrcholu by měli dle něj být vrcholoví manažeři a tvůrčí elita, pod nimi inženýři a profesoři, a nakonec řadoví technici a odborní asistenti. To, co v Bellově žebříčku chybí, je nekvalifikovaná práce, na kterou Bell ani Touraine nebrali ve svých představách ohledy.

Když shrneme představy obou sociologů, tak ani jeden z nich nedefinoval žádný ze sociálních problémů, kterým dnešní ekonomicky vyspělé země čelí. Domnívali se, že v nové, a tedy lepší společnosti už nebude chudoba tak závažným problémem. Jejich předpoklad plynul z představy, že pokud chudoba bude, bude ovlivněna výkonem každého člověka a míra chudoby se bude odvíjet od výše jeho vzdělání. Touraine dokonce předpokládal, že bída bude záležitostí pouze okrajových skupin, jako jsou např. handicapovaní, nekvalifikovaní a příslušníci etnických minorit. Dle Touraina by se měl rozsah chudoby v případě těchto skupin v budoucnu snižovat (Touraine 1969 dle Kellera 2010, str. 18).

V současné době se ovšem představy sociologů nenaplnily a my i přes vyspělý, nejen ekonomický sektor, neustále čelíme prohlubujícím se sociálním problémům.

1.2 Sociální rizika

V souvislosti s předchozí podkapitolou je navázáno na další téma, které se týká starých a nových sociálních rizik, neboť je v diplomové práci zkoumáno sociální ohrožení těmito riziky. Winkler a Klímplová (2010, str. 6) tvrdí, že se „riziko stalo součástí každodenního života v moderní společnosti“ a to v důsledku neustálé modernizace nových technologií, díky kterým dochází ke stále častějším neočekávaným technologickým či institucionálním selháním. Než budou ale přiblížena konkrétní sociální rizika, bude vymezeno pojem „riziko“.

„**Riziko**“ nebo „**ohrožení**“ v lidech obecně vzbuzuje určitou nejistotu nebo risk – ostatně každý z nás někdy nějakému většímu nebo menšímu ohrožení čelil, a proto si pod tím každý dokáže vybavit nějakou situaci, které byl součástí. Slovník cizích slov pojem „riziko“ definuje jako „nebezpečí, vysokou míru pravděpodobnosti nezdaru, ztráty“ (Slovník cizích slov, nedatováno). Winkler a Klímplová (2010, str. 6) popisují riziko jako něco, co je spojené se ztrátou kontroly nad výsledkem svého jednání, spoléhání na štěstí nebo částečné či úplné ignorování hranic svého poznání. V takových situacích poté riziko nabude svého významu.

Stejní autoři dále uvádějí, že riziko jako takové se stává čím dál častěji předmětem zájmu společenských vědců, a to z několika důvodů. **První důvod** zazněl již částečně v úvodu podkapitoly 1.4. Tím důvodem je vývoj moderních technologií, které, jak tvrdí Winkler a Klímplová (2010, str. 6), „ovládají naši práci i život“. Právě to může zapříčinit častější neočekávaná selhání jak techniky, tak institucí a tím pádem mohou v takto nejistých podmínkách poměrně neočekávaně vznikat sociální rizika, mezi která patří například chudoba a nezaměstnanost. (Klímplová & Winkler, 2010, str. 6)

Druhým důvodem, který motivuje společenské vědce zkoumat sociální rizika, je jejich přesvědčení, že ztráty, které jsou rizikem způsobeny, mají do jisté míry endemický, tedy nějakým způsobem trvalý původ. Vědci se domnívají, že nežádoucí důsledky aktuálních podob rizika jsou způsobeny tím, jakým způsobem je postaveno fungování společenských institucí, jejichž úkolem by mělo být právě sociální rizika pomoci lidem zvládat. A pokud ani tyto instituce nepomohou, pak je dle společenských vědců potřeba hledat příčinu vzniku sociálních rizik zde, což je aktuálně poměrně novou kritickou reflexí. (Klímplová & Winkler, 2010, str. 7)

Tato kritická reflexe vedla k definici pojmu „**nová sociální rizika**“, která jsou zároveň hlavním předmětem mé diplomové práce. Tímto se dostáváme k další podkapitole, prostřednictvím které bude přiblížena problematika starých a nových sociálních rizik.

1.2.1 Rozdíl mezi starými a novými sociálními riziky

O vzniku nových sociálních rizik se začalo hovořit v 80. letech 20. století. Do této doby existovala sociální rizika, která v dnešní době nazýváme „stará sociální rizika“. Nová rizika vznikají dle Winklera a Sirovátky (2010, str. 13) „v důsledku změn v ekonomických, demografických a sociálních strukturách moderní společnosti.“

Winkler a Klimplová (2010, str. 7) uvádějí důvod pojmu „nová“ sociální rizika – dle jejich názoru „novost“ rizik spočívá v tom, že dříve se (stará) rizika dala zvládat s pomocí sociálního státu, což v dnešní době s aktuálními existujícími institucemi (rodina, solidární vztahy, systémy sociální pomoci) není dostatečně účinné – spíše naopak. Aby bylo porozuměno tomu, co si pod pojmy „stará a nová sociální rizika“ představit, jsou zde uvedeny konkrétní příklady rizik (ohrožení), které ve své knize Tři sociální světy (2010) uvádí Jan Keller.

Prvním příkladem je typické staré sociální riziko – **chudoba**. Staré riziko chudoby ještě donedávna spočívalo v tom, že chudobou byli ohroženi pouze ti, kteří neměli žádný stabilní příjem, jinými slovy, byli nezaměstnaní. V dnešní době se ovšem potýkáme s novým ohrožením, kdy chudoba hrozí i těm, kteří práci mají, nicméně „její charakter a odměna za ni mu však neumožňuje vymanit se z duchu chudoby, a dokonce mu ani neumožňuje hradit náklady na bydlení bez příslušných sociálních dávek“ (Keller, 2010, str. 146).

Francouzský sociolog Segre Paugam uvedl dva důvody, které jsou možnou příčinou vzniku tohoto nového rizika. Ve své studii z roku 2005 uvádí, že lidé čelí novému ohrožení sociálním rizikem tím, že jejich pracovní poměr má krátkodobý charakter – tedy mají pouze krátkodobou pracovní smlouvu a tím pádem čelí neustálému riziku propuštění. Paugam dále uvádí, že nejistá práce sice může být relativně trvalá, nicméně na úkor toho je zpravidla špatně placená a málo uznávaná, což vede nejen k nízkému příjmu, ale také k tomu, že „dotyčný pracovník pak nízko hodnotí sám sebe a zažívá pocit zbytečnosti“ (Paugam 2005, str. 184 dle Keller 2010, str. 148).

Příklad srovnání starého a nového rizika uvádí Keller (2010, str. 146) taktéž v oblasti zaměstnání, nicméně tentokrát z perspektivy vzdělání. Starým ohrožením je nazývána situace, kdy riziko nezaměstnanosti hrozí pouze lidem s nejnižším vzděláním. Nicméně bohužel i v této oblasti už je pozorován vznik nového ohrožení – riziko nezaměstnanosti se začíná týkat i vysokoškolských studentů a absolventů.

Vzhledem k tomu, že je diplomová práce zaměřena na sociální ohrožení v době pandemie COVID-19, je zde zmíněn v souvislosti s nezaměstnaností ještě výsledek výzkumu, který byl realizován v loňském roce (2020) organizací OECD. Studie uvedla skutečnost, že 80,3 %

domácností, které během pandemie přišly o nějaký z příjmů (tedy někdo z domácnosti přišel o práci) mají obavy o své ekonomické zajištění v budoucnu. Těchto domácností, které musely čelit nějaké formě narušení příjmu, je v mezinárodním měřítku 42 %, což je téměř polovina a téměř 12 % domácností uvedlo, že některý ze členů domácnosti o zaměstnání zcela přišel. Dalším faktem také je, že téměř jedna třetina respondentů nezvládá platit nezbytné náklady anebo si musí půjčit peníze. (OECD 2020)

Uvedená fakta spíše přispívají k prohlubování nových sociálních ohrožení, neboť vzniklá pandemie ve světě začala způsobovat prakticky náhle něco, na co nebyly připravené fungující instituce, natož celá lidská populace. Ještě před tím, než budou v práci zmíněna sociální ohrožení, která začala vznikat během pandemie, budou nejprve v následující podkapitole nastíněna nová sociální ohrožení, která se dostávala do popředí ještě před vypuknutím pandemie.

1.2.2 Nová sociální ohrožení před pandemií COVID-19

Zahraniční autoři se v ohledu sociálních ohrožení zaměřují na několik oblastí. Jednou z nich je oblast **trhu práce**. Peter Taylor-Gooby (2004, str. 3) uvádí fakt, že lidem, kteří mají nízké vzdělání, hrozí aktuálně až 5x větší šance, že budou žít dlouhodobě v chudobě, než lidem s vysokoškolským vzděláním. Uvedl, že je to kvůli změnám na trhu práce, kdy výrazně ubylo poptávek po manuální práci, což zapříčiňuje neustálý technický rozvoj, o kterém se zmiňovali i Winkler a Klimplová (2010). V poválečné době o manuální práci nouze nebyla, jelikož zruční lidé se uplatnili v průmyslové výrobě, která ovšem s příchodem moderní doby slábne.

Stejný fakt potvrzuje také Bonoli ve své studii z roku 2007 „Time That Matters: Postindustrialization, New Social Risks, and Welfare State Adaptation in Advanced Industrial Democracies“. Je zde uvedeno, že vzhledem k tomu, že byly manuální práce nahrazeny novými technologiemi a rozšířil se sektor služeb, zapříčinilo to situaci, kdy se spousta průmyslových pracovníků ocitlo bez práce a nynější trh práce jim již nenabízí odpovídající možnosti pracovního uplatnění a tito lidé se pak nemohou na trhu práce začlenit (Bonoli, 2007).

Další oblast se týká **vstupu žen** na trh práce. Bonoli (2007, str. 499) popisuje skutečnost, která byla zjištěna OECD v roce 2002, kdy se procentuálně výrazně zvýšil počet žen na trhu práce a zároveň se zde snížil počet mužů. Data ukazují, že mužský podíl na trhu práce v roce 1970 klesl z 89 % na 78 % v roce 2001, zatímco podíl žen vyrostl ve stejných letech ze 45 % na 61 %. Taylor Gooby (2004, str. 4) uvádí, že mezi ženami, které vstupují na trh práce, jsou především mladé matky s dětmi. Autor zdůrazňuje, že novým ohrožením je v tomto směru

obtížnost skloubení práce a péče o dítě. V tomto případě se dostáváme do situace, kdy se rozpadá jakási ideální představa o mateřství a nahrazuje ji situace, kdy se často matka samoživitelka snaží tímto způsobem uživit sebe a své dítě, zatímco se mu snaží dát adekvátní péči. Taylor-Gooby uvádí, že problém sladit rodinný a pracovní život se týká nejen mladých párů s dětmi, ale také lidí, kteří se starají o staršího člena rodiny (Taylor-Gooby, 2004, str. 4).

Třetí oblast, kterou se autoři zabývají, je oblast **zvýšené nestability rodin**. Bonoli (2007, str. 500) zmiňuje, že nestabilita rodin není sama o sobě ohrožením, ale že ohrožující jsou její důsledky. Uvádí, že nastavení systému sociální ochrany nepočítá úplně s rozvedenými rodinami, což ve výsledku způsobuje těmto rodinám problémy, jelikož tzv. „propadávají systémem“. Autor dále uvádí, že například v důchodových systémech jsou nejméně krytými osobami rozvedené matky s dětmi. Systém je totiž více přizpůsobený úplným rodinám a v případě rozvodu ztrácí jeden nebo oba partneři nárok na podporu.

Čtvrtou a poslední zmíněnou oblastí je **destabilizace zaměstnání**. Přejít do postindustriální společnosti vedl k tomu, že se na trhu práce začaly objevovat odlišné kariérní profily, které se velmi liší od „tradičních“ modelů pracovníka. Dřívější „tradiční“ pracovní pozice byla charakterizována tím, že zpravidla muž pracoval od brzkého věku na plný úvazek a neustále se mu zvyšoval plat, zabezpečoval rodinu, čemuž byly i přizpůsobeny důchodové systémy. V postindustriální společnosti se ovšem tento model změnil, ale pojistné systémy větší změnou neprošly. (Bonoli, 2007, str. 500) Autor dále uvádí, že v případě částečného úvazku nebo přerušování kariéry se pak může stát, že má dotyčný menší nárok na důchod.

Profesor Jan Keller ve svém článku uvádí v souvislosti se šířením sociálních ohrožení následující: „Také u nás se nová sociální rizika objevují a s vysokou pravděpodobností se budou šířit natolik výrazně, že postihnou nikoliv jen nižší vrstvy, ale také celé části vrstev středních.“ (Keller, nedatováno) Keller se dále domnívá, že zmíněné reformy postihnou především rodiny s dětmi.

2 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení úzce souvisí se sociálním ohrožením a může být jejich důsledkem – například důsledkem chudoby či nezaměstnanosti. Agentura pro sociální začleňování definuje sociální vyloučení jako proces, kdy jsou jednotlivci či skupiny nějakým způsobem vytěsňováni na okraj společnosti a je jim omezován nebo úplně zamezen přístup ke zdrojům, které jsou jinak pro ostatní členy společnosti dostupné. Zároveň je zde zdůrazněno, že nejde vždy jen o omezování příležitostí, ale že v sociálním vyloučení hraje roli více faktorů. Agentura také uvádí, že mnoho lidí má představu, že sociální vyloučení souvisí pouze s extrémní materiální chudobou, což je dle Agentury mylná představa. (Agentura pro sociální začleňování, nedatováno) Mareš (2006) tvrdí, že „sociální exkluze se vymezuje jako proces, v němž se společnost výrazně polarizuje“ – tedy se rozděluje do odlišných skupin, které spolu vzájemně nedokážou příliš souznít.

Mareš a Sirovátka (2008, str. 272) uvádí, že dříve bylo sociální vyloučení považováno za něco, co posilovalo integritu skupiny a její sdílenou identitu. Jedinci, kteří byli pro společnost ohrožením, byli často odsouváni na okraj společnosti, což bylo jedním ze způsobů sociální kontroly. Mareš dále uvádí, že v současné době je sociální vyloučení (exkluze) chápáno spíše jako ohrožení či zpochybnění společné identity členů společnosti.

Chudoba je také chápána jako jedna z bariér, kvůli níž se občané nemohou aktivně participovat na běžných aktivitách svých spoluobčanů a nemohou být aktivními občany ve společnosti (Mareš a Sirovátka, 2008, str. 272). Když to shrneme, sociální vyloučení tedy není otázkou pouze extrémní materiální chudoby, ale je zde daleko širší spektrum faktorů (např. gender, etnikum, kulturní či náboženská odlišnost), které sociální vyloučení mohou zapříčinit.

2.1 Diskriminace a sociální vyloučení v Číně jako následek pandemie

Se sociálním vyloučením souvisí také diskriminace, která jde „ruku v ruce“ s pandemií již od samého začátku, kdy se právě diskriminace stává dalším neoddelitelným tématem spojeným s pandemií. Jelikož byl virus COVID-19 poprvé objeven v Číně, začalo především ze začátku pandemie docházet k diskriminaci osob s asijským původem po celém světě.

Výsledky výzkumu zveřejněné v online časopise „International Journal of Environmental Research and Public Health“ uvádějí, že několik zpravodajských kanálů po celém světě zaznamenalo diskriminaci Asiatů, kteří se např. v obchodě nebo ve veřejné dopravě pohybovali s rouškou. Diskriminace těchto osob měla podobu jak vulgárních slovních narážek, tak někdy

i podobu fyzických útoků. Důležitým faktem, který je třeba zmínit, je to, že důvodem této diskriminace byly pravděpodobně kulturní odlišnosti. Zatímco v Číně bylo i před vypuknutím pandemie zcela normální nosit roušku, která byla častokrát dokonce i módním trendem v asijských zemích, dle výzkumu v západních zemích naopak nošení roušky evokovalo nákazu koronavirem. (He, He, Zhou, Nie, He, nedatováno)

Výše uvedeného výzkumu se zúčastnilo 1904 čínských občanů žijících v Číně i mimo ni napříč 70 zeměmi světa. Zmíněnou diskriminaci zažilo 25,11 % respondentů. Výzkum zároveň uvádí, že lidé s nižším vzděláním, ženy a děti byli častěji obětmi diskriminace a násilných útoků oproti například lidem s trvalým pobytem v dané zemi. Zajímavým faktem, který byl zjištěn ve výzkumu, je to, že lidé, kteří žijí v zemi s větším množstvím osob nakažených koronavirem, zažívali méně často diskriminaci než osoby v zemích, kde bylo nakažených méně. (He a kol., nedatováno) Diskriminace je obecně vážným problémem, který může předcházet sociálnímu vyloučení, a proto je důležité vědět, jak tomuto jevu předcházet a jak diskriminaci minimalizovat.

2.2 Riziko nezaměstnanosti

Jelikož je tato diplomová práce ve výzkumné části zaměřena na sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace, je zde uveden i nástin této problematiky. Nezaměstnanost je dle *Encyclopaedia Britannica* (nedatováno, dle Šmajsová, Buchtová, 2013) stav, kdy si práce schopný jedinec aktivně hledá práci, ale není ji schopen najít. Aby byl tento jedinec považován za nezaměstnaného, musí si placenou práci aktivně hledat. (Šmajsová, Buchtová, 2013)

Dle Mareše (2000, str. 288) je nezaměstnanost „jednou ze základních forem sociální exkluze“. Mareš dále uvádí, že z postavení člověka na trhu práce je následně odvozeno mnoho základních práv a oprávnění daných osob. Dlouhodobá nezaměstnanost dle něj způsobuje nárůst jedinců a rodin, kteří jsou vyloučeni ze sociální spravedlnosti. Stejný autor na to navazuje domněnkou, že nejúčinnější cestou k tomu, aby bylo dosaženo sociální spravedlnosti, je zajistit účast všech „ve spravedlivé soutěži o placenou práci.“ (Mareš 2000, str. 288)

2.2.1 Druhy nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je možné dělit podle několika kritérií. Mareš (1994) ji dělí dle příčiny vzniku na tyto druhy:

Frikční nezaměstnanost

Tento druh, jinak zvaný jako přechodná nezaměstnanost, není na trhu práce nijak neobvyklý. Jde o zpravidla krátkodobý stav, kdy jedinec mění pracovní místo a přechází z jednoho zaměstnání na druhé, což je dle autora běžné. Tento druh nezaměstnanosti nemá na jedince žádný zvláště negativní dopad, jelikož přechod na jiné zaměstnání bývá z vlastní vůle. (Mareš 1994, str. 17-19)

Strukturální nezaměstnanost

Objevuje se tam, kde vzniká nerovnováha mezi poptávkou a nabídkou na trhu práce v daném regionu. Je to způsobeno tím, že se poptávka po jistém druhu práce zvyšuje oproti jiné práci a nabídka tomu není dostatečně přizpůsobena. To může být způsobeno například neplněním požadavků na danou pozici – např. nedostatečné vzdělání. Do takové situace se mohou dle Mareše dostat např. lidé, kteří, ačkoli splňují požadavky na danou pozici, tak kvůli změnám ve společnosti již nejsou potřební. (Mareš 1994, str. 19-20)

Cyklická nezaměstnanost

Tento druh je spojen s tím, jak se vyvíjí ekonomika. Cyklická nezaměstnanost se objevovala více na přelomu 19. a 20. století. V případě, že by se jednalo o pravidelný jev, je možné hovořit o sezónní nezaměstnanosti, která se vyskytuje u sezónních zaměstnání – např. v zemědělství nebo v oblasti turistického ruchu. (Mareš 1994, str. 20) Dle Mareše (1994, str. 20) je cyklická a sezónní nezaměstnanost „důsledkem nevyužití stávajících kapacit z důvodu odbytových potíží“.

Mezi další druhy nezaměstnanosti patří:

Dobrovolná nezaměstnanost

V tomto případě se jedná o jedince, kteří jsou práce schopní, nicméně práci si nehledají, jelikož pro ně může být výhodnější využívat podporu státu než pracovat za nízkou mzdu, která může být srovnatelná s výší sociálních dávek. Do této skupiny je rovněž možné zařadit ženy v domácnosti a důchodce. (Popelka 2010, str. 3)

Nedobrovolná nezaměstnanost

Člověk, který je nedobrovolně nezaměstnaný, je v situaci, kdy je ochoten pracovat, ale trh práce nenabízí volná pracovní místa pro pracovní uplatnění. Tento druh nezaměstnanosti je tím, v důsledku kterého jedinec často trpí nejen ekonomickými, ale také sociálními a psychickými potížemi. Tyto potíže vznikají kvůli tomu, že se s nedobrovolnou nezaměstnaností jedinec dostatečně nevyrovnal. (Popelka 2010, str. 3)

Skrytá nezaměstnanost

Jedná se o stav, kdy je jedinec nezaměstnaný, nicméně není jako nezaměstnaný registrován a současně si práci nehledá. Osoby, které se řadí z velké části do této kategorie jsou zpravidla vdané ženy a mladiství, dále se sem mohou řadit také osoby s nízkou kvalifikací či vysokým věkem. (Popelka 2010, str. 4)

2.2.2 Důsledky nezaměstnanosti

Boleucký (2000, str. 403) uvádí, že ztráta zaměstnání a vyřazení člověka z pracovního procesu má kromě sociálních problémů také zdravotní následky. Stejný autor upozorňuje na fakt, že ztráta zaměstnání se projeví na biologické, psychologické i sociální stránce života, jelikož lidé často vnímají ztrátu práce jako skutečnou *ztrátu* či separaci. Boleucký (2000) dále popisuje, že současná ekonomická krize je zdrojem problémů, z nichž jedním z nich je právě prudký nárůst neočekávané nezaměstnanosti a nejistoty práce. (Boleucký 2000, str. 403) Závažnost důsledků nezaměstnanosti se odvozuje od doby, po kterou je jedinec bez práce – zároveň je nutné podotknout, že ztráty jsou pro každého jedince individuální (Brožová 2003, str. 87). Za dlouhodobě nezaměstnané můžeme označit jedince, kteří jsou bez práce déle než 1 rok (Mareš 1994, str. 24).

Dopady nezaměstnanosti můžeme rozdělit do dvou základních kategorií:

1) Ekonomické důsledky

Mareš (1998, str. 74-76) uvádí, že čím déle je člověk nezaměstnaný, tím horší je situace jeho i celé rodiny – docházejí totiž finanční prostředky na výdaje nezbytné k životu. To pak může vést k tomu, že se jednotlivci či jejich rodiny uchylují k řešení této situace tím, že si půjčují od bank či jiných finančních institucí, nicméně většinou poté nemají dostatek financí na to, aby své půjčky spláceli. Nezaměstnaní se pak dostávají do dluhových pastí a ve výsledku jsou pak ještě v komplikovanější situaci, než byli před tím. Mareš uvádí, že mezi osoby, které do této skupiny nejčastěji spadají, řadíme rodiny samoživitelů.

2) Sociální a psychické důsledky

Jak už bylo naznačeno výše, při ztrátě práce se nejedná pouze o finanční ztrátu, ale také dochází k celkovému poklesu životní úrovně jedince. Ztrátou zaměstnání je jedinec vystaven ztrátě jistoty trvalého příjmu, což mu logicky znesnadňuje pokrytí běžných životních nákladů. Může dojít také k duševním problémům, jako jsou např. deprese,

alkoholismus, poruchy chování, v horších případech může dojít až k sebevražedným pokusům či k domácímu násilí. (Boleucký 2000, str. 408)

2.2.3 Míra nezaměstnanosti v ČR

„Míra registrované nezaměstnanosti je počítána jako podíl počtu neumístěných uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce k ekonomicky aktivním osobám.“ (Nezaměstnanost, nedatováno)

Dle dat aktuálních k 1. červenci 2021 dosáhla Česká republika prvního místa v nejnižší míře nezaměstnanosti v rámci celé Evropské unie. Registrovaná míra nezaměstnanosti v ČR je dle MPSV 3,7 % a na jedno volné pracovní místo připadá v průměru 0,8 uchazeče. (Hradil, 2021)

Dle Hradila (2021) bývá červenec jedním ze slabších měsíců roku, kdy je obvykle na pracovní trh velký příliv absolventů hledající práci. V roce 2021 to ale tak nebylo, jelikož se to pravděpodobně vykompenzovalo tím, že spousta podniků, provozovatelů služeb i průmyslová výroba znovu otevřela a tím pádem potřebovala nabrat mnohdy nové zaměstnance. To celé bylo dáno pandemickými opatřeními, které se v létě začaly postupně rozvolňovat. Stejně tak je dobré zmínit, že dle Hradila (2021) v ČR schází pracovní síla ze zahraničí, ze kterého se ještě nějaká část po pandemickém úprku nevrátila.

Co se týče nezaměstnanosti na regionální úrovni, nejvíce nezaměstnaných obyvatel je v okrese Karviná, kde je míra nezaměstnanosti k datu 1. července 2021 9,0 %, přičemž na jedno volné pracovní místo připadá 10,4 uchazeče. Naopak v Rychnově nad Kněžnou a v Pelhřimově je nejnižší míra nezaměstnanosti, která se v obou městech shoduje v procentu 1,7 % nezaměstnaných. Mezi další místa v ČR, kde je nízká míra nezaměstnanosti patří město Tachov a Praha-východ, kde je 0,1 uchazeče na jedno volné pracovní místo. (Hradil 2021)

Podle mezinárodně srovnatelných dat je ČR nejméně nezaměstnanou zemí Evropské unie, kdy je dle těchto dat míra nezaměstnanosti 2,8 % (jiná metodologie než používá MPSV). Novým zajímavým faktem je také to, že první místo v této oblasti drží ČR také v žebříčku zemí OECD, kdy na prvním místě nahradilo Japonsko, které má míru nezaměstnanosti 2,9 %. (Hradil 2021)

2.3 Role sociálního pedagoga v oblasti sociálního vyloučení

Sociální vyloučení zapříčiňuje daným jedincům či skupinám obecně omezenost participace na veřejném životě. Dle Kaleji (2015, str. 15) je v Evropě přibližně 120 milionů lidí postiženo sociálním vyloučením v obecném slova smyslu, přičemž je z tohoto počtu zhruba 30 % dětí. Na

základě těchto faktů je možné se domnívat, že prevence sociálního vyloučení zde hraje významnou roli.

Vzhledem k vypuknutí pandemie COVID-19, která začala v prosinci 2019, se také zhoršila situace právě v ohledu sociálního vyloučení. V důsledku pandemie bylo nutné několikrát během roku 2020 nařídit tzv. „lockdown“, což znamenalo kompletní uzavření restaurací, hospod, hotelů apod. Právě toto opatření mělo za následek omezení finančního příjmu mnohých občanů, což vedlo k prohloubení nerovností, ke zvýšení počtu osob ohrožených chudobou a v neposlední řadě to zkomplikovalo přístup ke službám.

Sociální pedagog hraje v oblasti sociálního vyloučení významnou roli. Kraus (2016, str. 46) uvádí, že sociální pedagog se svým působením zaměřuje nejen na ohrožené skupiny či jedince, ale zaměřuje svou pozornost a své působení také na celou populaci – na každodennosti života jedince a jejich zvládnutí bez ohledu na věk. Sociální pedagogika zároveň nemá jednotné vymezení, nicméně dle Krause vychází většina autorů z širšího pojetí této disciplíny.

Kraus (2016, str. 39) dále uvádí, že pojetí sociální pedagogiky se v průběhu let různě vyvíjelo, což souviselo především s dvojitým výkladem pojmu „*sociální*“. Někdo tento pojem vykládal jako sociální ve smyslu pomoci těm, kteří se ocitli ve složité životní situaci a jiní pojem *sociální* chápali ve vztahu k celé společnosti.

2.3.1 Funkce sociální pedagogiky

Sociální pedagogika jako taková má dvě funkce. První z nich je funkce preventivní (profylaktická) a druhá funkce terapeutická (kompenzační). V rámci preventivní funkce by se měl sociální pedagog zaměřovat na „utváření životního způsobu zdravé populace (primární prevence), ale současně vyhledávat lidi s potenciálně sociálně patologickým jednáním (sekundární prevence).“ (Kraus 2016, str. 46)

V rámci terapeutické funkce by měl sociální pedagog dle Krause (2016, str. 46) působit „převýchovně“ – tedy kompenzovat a vyrovnávat negativní důsledky, které způsobily negativní vlivy prostředí. Zde máme na mysli například takové jedince, kteří jsou svým jednáním nebezpeční vůči společnosti (např. trestaní či nepřizpůsobiví či jinak deviantní jednotlivci či skupiny). Další skupinou, na kterou se kompenzační funkce sociální pedagogiky zaměřuje, jsou podle Krause (2016, str. 47) osoby společensky znevýhodněné. Zařadit mezi ně můžeme právě osoby sociálně vyloučené – tedy například nezaměstnané, zdravotně postižené, osoby sociálně slabé apod.

Kromě dvou předchozích zmíněných funkcí uvádějí ještě Huppertz a Schinzler (in Kraus 2016) další funkce sociální pedagogiky (a částečně sociální práce), mezi které můžeme zařadit funkci pedagogickou, korekční, tutoriální (pomoc těm, kteří se ocitli na okraji společnosti a jejich ochrana, např. právní), strukturální (ovlivňování procesů začleňování se do společnosti) a distributivní.

Z výše uvedeného je možné vyvodit, že sociální pedagog může plnit svou roli jak v prevenci sociálního vyloučení, tak může svým působením pozitivně přispět v oblasti řešení již vzniklého sociálního vyloučení. Hroncová a Hudecová (2001 dle Kraus 2016, str. 49) ještě uvádějí, že cílem sociální pedagogiky je „výchova ke svépomoci a snaha o zlepšení společenských podmínek, ve kterých vychovávaný žije.“ Následující podkapitola je zaměřena na to, jakým způsobem může sociální pedagog realizovat prevenci sociálního vyloučení.

2.3.2 Prevence sociálního vyloučení

Sociálnímu vyloučení je možné předcházet na několika úrovních. V kontextu sociální pedagogiky mluvíme o „sociální prevenci“, kterou Kraus (2016, str. 148) popisuje jako předcházení potenciálnímu ohrožení sociálně patologickými jevy a ochranu před nimi. Tuto prevenci je možné dělit na primární, sekundární a terciární.

Prostřednictvím **primární prevence** se snažíme předejít sociálnímu vyloučení tam, kde tento jev ještě nenastal (Kraus 2016, str. 148). V primární prevenci bychom měli dle Kaliny (2008, str. 18) „podporovat zrání jedince, aby co nejbezpečněji prošel cestou hledání vlastní identity. Má rozvíjet bio-psycho-socio-spirituální komplexity člověka, působit na celou společnost diferencovaně se zaměřením na cílové skupiny.“

Kalina (2008, str. 19) uvádí v souvislosti s primární prevencí předpoklady na čtyřech úrovních. Na biologické úrovni by měl být člověk veden k přiměřenému zájmu o své tělo, pohyb, fyzické i psychické zdraví, prevenci úrazů apod. Mezi psychologické předpoklady patří např. učení se komunikaci, sdílení hodnot s druhými, učení se intimně ve vztazích apod. Třetí předpoklad je sociální, který je důležitý z hlediska sociálního vyloučení – sem je možné v rámci primární prevence zařadit starost o sociální integritu, péče o minority a o sociálně potřebné. Dále zde autor zdůrazňuje, že by lidé také měli mít starost o to, jak my, jakožto dospělí lidé, předáváme dětem obraz dospělosti. V rámci primární prevence sociálního vyloučení je také důležité rozvíjet u dětí přirozenou schopnost prosociálního chování, dobrovolnosti a dobročinnosti a v neposlední řadě rozvoj empatie.

Posledním předpokladem, který Kalina (2008, str. 19) popisuje, je spiritualita člověka, která je také nedílnou součástí člověka. Každý člověk staví na určitých hodnotách, a proto by měly být děti vedeny k přiměřeným a pro ně smysluplným hodnotám.

Sekundární prevence se na rozdíl od primární prevence zaměřuje „...na osoby, které jsou z hlediska sociální patologie rizikové nebo se již deviantního chování dopustily“ (Kraus 2016, str. 148). Jinými slovy, sekundární prevence působí především na ty jedince či skupiny, kteří jsou sociálním vyloučením více ohroženi a měla by předcházet vzniku a rozvoji sociálně patologického jevu u daných osob (Kalina 2008, str. 20). Marek a kol. (2012 in Aghová 2017, str. 25) zmiňují, že v případě sekundární prevence bezdomovectví je pomoc zaměřena především na rodiny, které jsou ohroženy ztrátou přístřeší a podpora je směřována obzvláště k rodinám, které nejsou schopny uhradit běžné náklady spojené s bydlením, jídlem apod.

Terciární prevencí rozumíme takové činnosti, kterými se snažíme předcházet vážnému či trvalému zhoršení zdravotního stavu v důsledku sociálně patologického jevu, tedy v tomto případě v důsledku sociálního vyloučení (Kalina 2008, str. 22). Kraus (2016, str. 148) také uvádí, že na této úrovni prevence se snažíme zabránit recidivě. Dle Kaliny (2001 in Aghová 2017, str. 26) se při terciární prevenci používá program tzv. „Harm Reduction“, který by měl napomoci k resocializaci klienta zpět do běžného života.

Kraus (2016, str. 148) dále prevenci dělí na specifickou, která se zaměřuje na prevenci jednotlivých patologických jevů (např. šikana, patologické hráčství, nezaměstnanost, bezdomovectví, sociální vyloučení apod.) a nespecifickou, která jedince či skupinu vede ke zdravému životnímu stylu například podporou smysluplného trávení volného času. Právě nespecifická prevence hraje podle Krause hlavní roli v působení sociálního pedagoga. Dále je možné rozlišit prevenci dle jejího rozsahu na individuální, skupinovou a plošnou.

Co se týče **konkrétních způsobů prevence sociálního vyloučení**, v tomto směru existují různé sociální služby, které například pomocí terénních programů předcházejí úplnému sociálnímu vyloučení osob, které jsou jím ohroženy. Jednou z organizací, která se věnuje prevenci bezdomovectví je Armáda spásy. V brněnské pobočce této organizace funguje od roku 2014 v různých částech Brna projekt s názvem „Prevence bezdomovectví“, který si klade za cíl rozvoj dovedností klientů tak, aby se stali co nejdříve soběstační a nezávislí na sociální službě. Důvodem vzniku projektu „...bylo najít způsob, jak umožnit způsobilým a motivovaným klientům azylových domů přechod do běžného bydlení.“ (Prevence bezdomovectví, nedatováno)

Důležitým dokumentem, který vypracovalo na základě schválení vlády Ministerstvo práce a sociálních věcí, je „Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020“ (dále jen „Koncepce“). Tato Koncepce vychází z toho, že bezdomovectví je formou extrémního sociálního vyloučení, které nemá zdaleka pouze jednu příčinu. Je to komplexní problém, na který je nutné reagovat nejen až po jeho vzniku, ale především již od rizika vzniku. Mezi oblasti, kterým se Koncepce věnuje, patří oblast přístupu k bydlení, oblast sociálních služeb, oblast přístupu ke zdravotní péči a oblast informovanosti, zapojení a spolupráce. Je tedy zřejmé, že se Koncepce snaží zachytit problematiku bezdomovectví a s ním spojené sociální vyloučení komplexně. (MPSV, nedatováno)

3 Výzkumy v oblasti sociálních rizik

Koronavirová pandemie viru COVID-19 v České republice naplno propukla na jaře 2020 – tím se celý svět dostal do situace, se kterou si nikdo nevěděl rady. První zmínky o koronaviru byly v prosinci roku 2019, kdy byl zjištěn první případ nákazy tímto virem, konkrétně v hlavním městě čínské provincie Chu-Pej – ve Wu-chanu, což je zároveň nejlidnatější město ve střední Číně. Koronavirus se začal okamžitě šířit obrovskou rychlostí. V České republice byl první případ nákazy potvrzen 1. března 2020 (Sviták, Fiala 2020). V dubnu téhož roku bylo celosvětově potvrzeno 1,9 milionu případů nákazy koronavirem a 123 000 úmrtí v důsledku nákazy napříč 213 zemí světa. (He a kol., nedatováno)

Díky velmi rychlému šíření viru v populaci postupně jednotlivé státy přecházely do tzv. lockdownu, což mělo pro spoustu lidí velmi zásadní důsledky jak v osobní, tak v pracovní sféře. Lockdown v praxi znamenal dočasné uzavření většiny obchodů (kromě obchodů s potravinami, léky a dalšími nezbytnými potřebami ke každodennímu životu), uzavření všech restaurací, hospod a dalších stravovacích a rekreačních podniků. To vedlo řadu podnikatelů a zaměstnanců ke ztrátě či omezení pravidelného finančního příjmu a v horším případě také ke krachu podniku. Právě z těchto důvodů se řada lidí začala obávat o svou finanční situaci a o to, jak zabezpečí fungování sebe a své rodiny. Zásadní důsledky pandemie se objevily také v oblasti sociálního vyloučení.

Tato kapitola se bude zabývat především dopady pandemie koronaviru na fungování společnosti a s ní souvisejícími novými sociálními riziky, kterým je společnost aktuálně nucena čelit. Podkapitoly vychází z reportů a výzkumů na mezinárodní úrovni realizovaných v posledních letech.

3.1 Report The Social Challenge in the Times of COVID-19

Jak již bylo uvedeno, díky pandemii mnoho lidí přišlo o finanční příjem, což mělo a stále má dopad na jejich životní situaci. Speciální report vydaný Hospodářskou komisí pro Latinskou Ameriku a Karibik (dále jen „ECLAC“)¹ s názvem „The Social Challenge in the Times of COVID-19“, se věnuje tomu, jak velké dopady má na různé skupiny obyvatel pandemie koronaviru. Hned v úvodu je zmíněn fakt, že většina lidí je postižena ztrátou příjmu nebo snížením mzdy, nicméně největší dopad to má ty skupiny obyvatel, kteří žili v chudobě již před vypuknutím pandemie, která jim situaci ještě více ztížila. (ECLAC, 2021) Organizace United

---

¹ ECLAC – Economic Commission for Latin America and the Caribbean

Nations tento fakt potvrzuje a poukazuje na situaci v rozvojových zemích, kde jsou lidé, kteří nemají přístup k adekvátní zdravotní péči či k tekoucí vodě, vystaveni mnohem většímu riziku nákazy koronavirem než lidé, kteří k uvedeným službám přístup mají. Obecně je tedy možné tvrdit, že riziko nákazy koronavirem, a především jeho následky jsou novým sociálním rizikem dnešní doby. (United Nations, nedatováno)

3.2 Výzkum Risk That Matter 2020: The Long Reach of COVID-19

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj² (dále jen „OECD“) je mezinárodní organizace, která se podílí na vytváření lepších strategií pro lepší život obyvatel. Cílem je vytvářet strategie, které podporují prosperitu, rovnost, příležitosti a blahobyt pro všechny. (OECD, nedatováno)

Právě OECD provedla v roce 2020 rozsáhlý výzkum týkající se sociálních rizik napříč 25 zeměmi světa. Výzkum nese název „Risk that matter 2020: The long reach of COVID-19“ (dále jen „RTM“). Cílem výzkumu bylo zjistit, co obyvatelé daných zemích očekávají a potřebují v oblasti sociální politiky. Snahou bylo zároveň prostřednictvím tohoto výzkumu vyplnit pomyslnou díru v tom, kdy ačkoli již existují dostupná data o tom, kde lidé pracují, jak se jim daří pokrývat výdaje a například jak tráví volný čas, není možné jejich prostřednictvím zjistit, jak lidé vnímají například podporu ze strany státu a jaká jsou v této oblasti jejich očekávání, případně kde očekávají ohrožení. To mělo být zjištěno tímto výzkumem.

Otázky pro dotazníkové šetření byly v RTM stanoveny po konzultaci s jednotlivými členy OECD v daných zemích. Výzkum byl prováděn kvantitativně prostřednictvím dotazníku, kde byly uzavřené otázky v kombinaci s použitím stupnice. Dotazníky byly přeloženy do jazyků jednotlivých zemí. (OECD 2020, str. 5)

Prakticky stejný výzkum byl realizován stejnou organizací již v roce 2018, pouze s tím rozdílem, že se výzkum zaměřoval ještě na zjištění toho, jakou mají respondenti zkušenost s COVID-19, jak vnímají svou budoucnost v oblasti práce a jak vnímají nerovnosti. Tyto oblasti byly doplněny ke třem stěžejním tématům: 1) vnímání rizik a sociálních a ekonomických problémů, kterým čelí respondenti a jejich domácnosti; 2) spokojenost se sociální ochranou a vládou; 3) požadované strategie, popř. preference sociální ochrany do budoucna (OECD 2020, str. 5). Do výzkumu se v roce 2018 zapojilo 21 zemí a cíl byl stejný jako v roce 2020 – zjistit,

---

² The Organisation for Economic Co-operation and Development

jakou podporu lidé chtějí a potřebují ze strany státu. I přes to, že je Česká republika od roku 1995 členem OECD, nebyla do tohoto výzkumu zahrnuta.

Klíčové výsledky výzkumu RTM 2020

Tento výzkum se stejně jako v roce 2018 zaměřuje na to, aby bylo porozuměno tomu, jak lidé vnímají sociální rizika a jak velkou podporu a ochranu cítí v této oblasti ze strany státu. Zde jsou výsledky, které výzkum přinesl.

Ve výzkumu byla v souvislosti s pandemií COVID-19 zjištěna následující fakta. Více než jedna třetina respondentů (37 %) ve výzkumu uvedla, že v jejich domácnosti došlo ke ztrátě nebo oslabení příjmu alespoň u jednoho z člena domácnosti. Jednalo se např. o propuštění ze zaměstnání, zkrácení pracovní doby nebo snížení platu. Výzkum dále uvádí, že narušení zaměstnání bylo relativně horší u mládeže a u rodičů, kteří zůstávali s dětmi doma. (OECD 2020, str. 2) Potvrzuje to 14,6 % mladých respondentů, kteří uvedli, že se jich týkala ztráta zaměstnání. Toto procento je vyšší ve srovnání s 12 % respondenty ve věku 30-49 let a 9,9 % respondentů ve věku 50-64 let, kterých se ztráta příjmu také týkala. (OECD 2020, str. 7) Obecně zhoršení finanční situace potvrdilo v průměru celkem 4 z 10 lidí (OECD 2020, str. 3). Pokud by se k těmto případům přičítaly ještě případy placeného a neplaceného volna, celkové číslo těchto osob by se zvedlo na 44,2 %.

Z uvedených domácností, kterým pandemie nějak zasáhla do finančních příjmů, bylo 68 % domácností v situaci, kdy měli problém s placením běžných měsíčních poplatků (např. náklady na bydlení). 10 % ze všech respondentů nebylo schopno uhradit tyto poplatky. (OECD 2020, str. 2) Tento závěr byl vyvozen na základě toho, kdy tito respondenti uvedli, že k získání dostatku financí na pokrytí výdajů si museli např. půjčit peníze od svých přátel, případně požádat charitu nebo neziskovou organizaci o finanční podporu, vzít si půjčku, vybrat si našetřené peníze ze svých úspor, případně prodat nějaký majetek. Někteří respondenti také uvedli, že se dostali do existenční tísně a nebyli si schopni zabezpečit ani základní životní potřeby, mezi které patří i dostatek financí na jídlo a nájem (což v některých případech vedlo i ke ztrátě domova).

Zajímavým faktem výzkumu také je to, že negativní dopad pandemie COVID-19 na celkový počet odpracovaných hodin byl na jaře 2020 desetkrát větší, než vypočítaný dopad globální finanční krize v roce 2008 (OECD 2020, str. 3).

81 % domácností, ve kterých někdo z členů ztratil kvůli pandemii práci, se aktuálně obává zabezpečení své sociální a ekonomické situace v následujících dvou letech. 75 % z nich se také

bojí, že by ke ztrátě zaměstnání v budoucnu mohlo opět dojít (OECD 2020, str. 15). Obavy o svou sociální a ekonomickou situaci však nemají pouze tyto domácnosti, ale obavám o budoucnost čelí také lidé, kteří nepotvrzují přímo ztrátu zaměstnání. Více než polovina lidí, kteří ztratili zaměstnání (60 %), se také obává, že v budoucnu nebudou mít dostatečné schopnosti a znalosti k tomu, aby našli stabilní zaměstnání, které jim umožní stálý a dostatečný příjem. (OECD 2020, str. 2)

V souvislosti se ztrátou příjmu a zaměstnání bylo také zjištěno, že lidé, kterých se ztráta zaměstnání dotkla, by byli ochotni platit více na daních, aby jim byla zajištěna lepší sociální ochrana ze strany státu. Tito lidé by např. ocenili více příležitostí k nábívkou dovedností do zaměstnání. Na základě odpovědí respondentů bylo také zjištěno, že lidé během pandemické krize očekávali větší podporu ze strany státu. Také se potvrdilo očekávání, že respondenti s nejistou ekonomickou situací se více domáhali podpory ze strany vlády ve srovnání s lidmi, jejichž finanční situace byla stabilní. (OECD 2020, str. 2) I přes to, že se vlády jednotlivých zemí snažilo co nejlépe pomoci svým občanům, výzkum RTM 2020 předpokládá, že i tak není mnoho občanů spokojeno s mírou poskytování sociální ochrany v daných zemích (OECD 2020, str. 16).

Stejně jako ve výzkumu RMT z roku 2018, respondenti i v roce 2020 uváděli, že měli největší strach o zachování svého zdraví, o to, aby vyšli s penězi a aby měli stabilní a jistý finanční příjem do budoucna. (OECD 2020, str. 2) Lidé, kteří přišli o zaměstnání, se v průměru obávali o zajištění každodenních potřeb nejen aktuálně, ale také ve stáří, a to více než respondenti, kterých se ztráta zaměstnání nedotkla (OECD 2020, str. 13).

Na rozdíl od výzkumu z roku 2018, v RTM 2020 uvedla větší část respondentů obavy ohledně zachování jistoty kvalitní a dlouhotrvající péče o ně a jejich blízké – toto zjištění je pravděpodobně založeno na obavách o zdraví starších rodinných příslušníků, kteří se ocitli během pandemie v důsledku onemocnění virem COVID-19 v nemocniční péči. (OECD 2020, str. 2)

Z výzkumu obecně vyplývá, že spolu s pandemií se v populaci zvýšil také pocit nejistoty především v oblasti ekonomické a sociální situace, obzvláště u lidí, kteří ztratili práci. Výzkum dále přináší fakt, že spolu s obavami o ztrátu zaměstnání se pojí také často znepokojení respondentů v zachování dostatečných schopností k výkonu práce. Lidé, kteří byli nebo stále jsou nuceni čelit nepříznivé finanční situaci, očekávají vyšší podporu ze strany státu a někteří nejsou spokojeni s mírou sociální ochrany, kterou stát svým občanům nabízí. Obavy

o zachování svého zdraví a dostupnost péče se také vzhledem k pandemii dostávají do popředí a respondenti na tuto oblast svými odpověďmi kladou větší důraz, než ve výzkumu z roku 2018. V následujících kapitolách se práce věnuje metodologii a jeho výzkumu, který je zaměřen na nezaměstnanost v České republice – na to, nakolik se cítí občané ČR ohroženi ztrátou nebo nedostupností zaměstnání.

4 Výzkum míry sociálního ohrožení v době pandemie v ČR

Tato kapitola je zaměřena na výzkum sociálního ohrožení během pandemie COVID-19 v České republice. Kapitola začíná stanovením výzkumného problému, cíle výzkumu a formulací výzkumných otázek a hypotéz. Dále je zde popsána metodologie výzkumu, která zároveň zdůvodňuje volbu použitých metod v tomto výzkumu, které jsou uvedeny následovně.

4.1 Stanovení cíle výzkumu a výzkumných otázek a hypotéz

Výzkumný problém

Jaký je vztah mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace?

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, do jaké míry byli lidé v České republice během pandemie COVID-19 sociálně ohroženi v oblasti zaměstnání a kvalifikace a zdali zde existuje závislost tohoto ohrožení na pohlaví.

Výzkumné otázky a hypotézy

1. Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli věku?

- H_{10} : Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli věku není statisticky významný vztah.
- H_{1A} : Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli věku.

2. Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli nadbytečnosti (propuštění)?

- H_{20} : Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli nadbytečnosti (propuštění) není statisticky významný vztah.
- H_{2A} : Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli nadbytečnosti (propuštění)

3. Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli nedostatečné kvalifikaci?

- H_{30} : Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli nedostatečné kvalifikaci není statisticky významný vztah.

- H3_A: Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli nedostatečné kvalifikaci.

4. Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatečného vzdělání?

- H4₀: Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatečného vzdělání není statisticky významný vztah.
- H4_A: Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatečného vzdělání.

5. Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku příležitostí ke vzdělávání?

- H5₀: Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku příležitostí ke vzdělávání není statisticky významný vztah.
- H5_A: Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku příležitostí ke vzdělávání.

6. Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku pracovních míst pro získanou kvalifikaci?

- H6₀: Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku pracovních míst pro získanou kvalifikaci není statisticky významný vztah.
- H6_A: Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku pracovních míst pro získanou kvalifikaci.

7. Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku financí na vzdělávání?

- H7₀: Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku financí na vzdělávání není statisticky významný vztah.
- H7_A: Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku financí na vzdělávání.

8. Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neochoty se dále vzdělávat – ztráty motivace?

- H8₀: Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neochoty se dále vzdělávat (ztráty motivace) není statisticky významný vztah.

- H8_A: Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neochoty se dále vzdělávat (ztráty motivace).

9. Existuje souvislosti mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu vlastní neschopnosti dosáhnout požadované kvalifikace?

- H9₀: Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu vlastní neschopnosti dosáhnout požadované kvalifikace není statisticky významný vztah.
- H9_A: Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu vlastní neschopnosti dosáhnout požadované kvalifikace.

10. Existuje souvislosti mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neschopnosti nebo neochoty změnit profesi?

- H10₀: Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neschopnosti nebo neochoty změnit profesi není statisticky významný vztah.
- H10_A: Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neschopnosti nebo neochoty změnit profesi.

11. Existuje souvislosti mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu jiného ohrožení?

- H11₀: Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu jiného ohrožení není statisticky významný vztah.
- H11_A: Pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu jiného ohrožení.

4.2 Metodologie výzkumu

Gavora (2010, str. 13) obecně výzkum definuje jako způsob, kterým získáváme fakta a údaje, kterými dokážeme odůvodnit určitou část reality. Je to způsob systematického myšlení, protože problémy, které se ve výzkumu řeší, se dle Gavory (2010, str. 13) nedají vyřešit během jednoho odpoledne. Stejný autor uvádí, že jelikož se prostřednictvím výzkumu také potvrzují či vyvracejí poznatky, které už o daném jevu byly zjištěny, má výzkum také korekční schopnost. Hendl (2016, str. 23) doplňuje, že každý výzkumník by měl být schopen vysvětlit a odůvodnit, proč zvolil zrovna danou metodu výzkumu, jak se dobral výsledků a v neposlední řadě by měl být schopen poukázat na omezenost získaných výsledků.

Výzkum se obecně dělí na dva typy – **kvalitativní a kvantitativní**. Zatímco u kvantitativního výzkumu tvoří jeho filosofický základ existence jedné objektivní reality, která nezávisí na našich citech a přesvědčeních, u kvalitativního výzkumu je to přesně naopak. **Kvalitativní výzkum** vychází z toho, že existuje více realit dle toho, jak je jednotliví lidé či skupiny vymezují (Gavora, 2010, str. 37).

Kvalitativní výzkum

V kvalitativním výzkumu se jeho realizace provádí během delšího, intenzivního kontaktu se zkoumaným terénem, situací nebo jejími aktéry. Výzkumník se v tomto výzkumu snaží zjistit, jak lidé chápou to, co se kolem nich děje a proč jednají určitým způsobem. Negativem, na které je v rámci kvalitativního výzkumu poukazováno, je to, že jeho výsledky lze těžko zobecnit a replikovat. Data, která výzkumník nasbíral, jsou totiž sbírka subjektivních dojmů daného výzkumníka – výsledky mohou být tedy snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi. (Hendl, 2016, str. 48)

Kvalitativní výzkum má ovšem oproti kvantitativnímu výzkumu nesporné výhody. Přednostmi, které uvádí Hendl (2016, str. 48), je např. možnost podrobně studovat procesy, navrhovat teorie, získat podrobný popis a vhléd při zkoumání daného fenoménu, či hledání lokálních souvislostí.

Kvantitativní výzkum

Pro účely výzkumu této diplomové práce byl zvolen **kvantitativní výzkum**, a to na základě toho, že zjišťuje míru, jakou respondenti pociťují a ověřuje jev, který byl již doposud zjištěn. Prostřednictvím kvantitativního výzkumu je také možné zkoumat souvislost mezi zkoumanými jevy. Toto Gavora (2010, str. 38) uvádí jako cíle, kterých je možné dosáhnout právě realizací kvantitativního výzkumu. Hendl (2016, str. 42) také definuje předpoklad kvantitativního výzkumu v tom, že „lidské chování se dá do jisté míry měřit a předpovídat.“ Hendl dále zdůrazňuje, že výsledky kvantitativního výzkumu je možno zobecnit na celou populaci a „je užitečný při zkoumání velkých skupin“ (Hendl, 2016, str. 45).

Dle Chráska (2007, str. 12) je **kvantitativní** výzkum definován jako záměrná a systematická činnost, prostřednictvím které je možno zkoumat, ověřovat a verifikovat empirickými metodami hypotézy o tom, zdali existují nebo neexistují vztahy mezi danými jevy. Výzkum je rozdělen do několika fází, které spolu vzájemně souvisí a jsou na sobě závislé. Základní schéma realizace výzkumu, které Chráska (2007, str. 12) uvádí je:

1. Stanovení problému
2. Formulace hypotéz

3. Testování hypotézy
4. Vyvození závěrů a jejich prezentace.

1. Stanovení problému

a) Předběžná teoretická analýza

Výzkumník nejprve vychází ze studia odborných zdrojů a dohledává si informace o daném tématu. Chráska (2007, str. 12) tento krok nazývá také „**předběžnou teoretickou analýzou**“. Jde zde o to, aby výzkumník získal co nejvíce informací o daném tématu a byl schopen se v něm zorientovat. Chráska (2007, str. 12) upozorňuje na to, že tuto fázi není dobré podceňovat, jelikož se tím dle autora můžeme vyhnout řešení stejných problémů a také můžeme předejít chybám, které udělali autoři před námi.

b) Formulace výzkumného problému a proměnných

Na základě studia informací o problematice je dále možné **stanovit výzkumný problém**. V něm výzkumník přesně definuje, co chce zkoumat. Od výzkumného problému se poté odvíjejí další kroky výzkumu – je tedy nutné si zvolit, koho a v jakých situacích bude výzkumník zkoumat (Gavora, 2010, str. 18).

Chráska (2007, str. 16) dále doporučuje formulaci tzv. operacionalizovaných definic – tedy definici jednotlivých pojmů, kterými se ve výzkumu bude výzkumník zabývat tak, aby byly srozumitelné. **Jevy**, které ve výzkumu zkoumáme jsou tzv. **proměnné** – „pedagogický jev nebo vlastnost, který se ve výzkumu mění (nabývá různých hodnot)“ (Chráska, 2007, str. 16). Proměnné dělíme na závislé a nezávislé. Nezávisle proměnná je vlastnost nebo jev, který je příčinou toho, že vznikne jiný jev. Závisle proměnná je naopak jev nebo vlastnost, který je výsledkem působení nezávisle proměnné. (Chráska 2007, str. 16) V případě našeho výzkumu je nezávislou proměnnou pohlaví a závislou proměnnou jsou jednotlivá sociální ohrožení.

2. Formulace hypotéz

Dále následuje **formulace hypotéz**. Právě hypotézy jsou jádrem klasických kvantitativních výzkumů. K tomu, jak jsou nyní chápány hypotézy, výrazně přispěl Karl R. Popper, který je zakladatelem filosofického směru „kritický racionalismus“. Popper dospěl k závěru, že obecně formulovanou hypotézu není možné empiricky prokázat, a proto navrhl metodu falzifikace. (Chráska, 2007, str. 17) „Termínem falzifikace se v tomto případě rozumí hledání empirických faktů, které hovoří proti ověřované hypotéze“ (Chráska, 2007, str. 17).

Popperovi šlo o to, aby se výzkumník nesnažil pouze dokázat hypotézu, ale aby se pokusil hledat fakta, která svědčí o neplatnosti hypotéz. Chráska (2007, str. 17) zároveň dále upozorňuje, že žádná z hypotéz se nedá v podstatě 100 % dokázat, ale pouze zdůvodňuje její přijatelnost. Hypotézu je možné nazvat jako „předpověď“ o vztahu mezi proměnnými (Chráska, 2007, str. 18).

Hypotéza se vyjadřuje oznamovací větou, musí vyjadřovat vztah mezi dvěma proměnnými a musí ji být možno empiricky ověřit (Chráska, 2016, str. 14). Hypotéza říká, že „pokud nastane jev A, nastane také jev B“ (Chráska, 2016, str. 15). Formálně je možné hypotézu zapsat pomocí vzorce, kdy daný jev nebo vlastnost (Y) je „funkcí“ jiné proměnné X :

$$Y = f(X)$$

Chráska (2016, str. 15) zdůrazňuje, že se nejedná o funkční závislost mezi jevy, ale o závislost statistickou.

3. Testování hypotéz

Při testování hypotéz se ověřuje to, zdali je možné stanovenou hypotézu přijmout – tedy zdali není v rozporu s empirickými fakty. To se rozhoduje na základě rozsáhlého shromáždění dat – jejich tříděním a zpracováním. Data je možné získat prostřednictvím empirických metod, mezi které patří například dotazník, který byl použit v tomto výzkumu. (Chráska, 2007, str. 19)

Při vyhodnocování dat se v pedagogických výzkumech používá statistika, což je dle Chrásky (2007, str. 19) „věda, která se zabývá metodami sběru, zpracování a vyhodnocování hromadných dat“. Autor rozlišuje 2 druhy statistik – **deskriptivní (popisná) statistika**, prostřednictvím které se má docílit toho, že data poskytnou co nejpřesnější a názornou informaci o získaných datech. Tzv. **induktivní statistika** pomáhá v rozhodování o tom, zdali mezi stanovenými jevy existuje či neexistuje vztah.

4. Vyvození závěrů a jejich prezentace

Závěry jsou vyvozovány na základě toho, k jakým výsledkům dospěl výzkumník při ověřování hypotéz. V této fázi určujeme, zdali je hypotéza přijata či odmítnuta, dále výsledky srovnáváme, zdůvodňujeme případné rozdíly mezi výsledky apod. (Chráska 2007, str. 19).

4.3 Konkrétní volba metodologie pro výzkum

4.3.1 Popis výzkumného vzorku

Existuje několik **druhů výběrů reprezentativního vzorku**. Klíčovými pojmy jsou zde „základní soubor“ (populace), pod který řadíme všechny osoby či situace, které zkoumáme. Dále hovoříme o „výběrovém souboru“ (výběr z populace), což je „určitá část prvků, vybraná ze základního souboru, která základní soubor zastupuje (reprezentuje)“. (Chráska, 2016, str. 17) Vždy je cílem výběru zvolit takové jedince, kteří budou danou skupinu nebo situaci dobře reprezentovat (Chráska, 2007, str. 20). Výzkumník může volit mezi těmito druhy:

- **Prostý náhodný výběr** – zde je typické, že každý prvek v souboru má stejnou pravděpodobnost, že bude vybrán, přičemž prvky musí být vybírány nezávisle na ostatních. Výběr je možné realizovat např. losováním nebo přiřazením čísel, které se poté náhodně vygenerují. (Chráska, 2007, str. 21)
- **Skupinový výběr** – tento druh je velmi často využíván v pedagogických výzkumech, jelikož je snadno proveditelný. Využívá se v případě, že je základní soubor uspořádán do více určitých skupin. Při tomto rozhoduje počet skupin, nikoli jejich velikost. (Chráska, 2007, str. 21)
- **Stratifikovaný výběr** – výzkumník zvolí tento druh výběru v případě, že potřebuje ze základního souboru, který se člení na několik dalších podskupin, získat dostatečně reprezentativní vzorek. Z podskupin se vybírá náhodně určitý počet prvků, který nemívá přesné proporce vzhledem ke složení základního souboru. (Chráska, 2007, str. 21) Právě stratifikovaný výběr byl zvolen pro tento výzkum.
- **Kontrolovaný výběr (proporcionální stratifikovaný výběr)** – Použitím toho výběru je možné získat zmenšený model základního souboru. Tento výběr dokáže zajistit i v případě poměrně malého rozsahu dostatečně věrohodné výsledky. (Chráska, 2007, str. 21-22)
- **Vícenásobný výběr** – při tomto výběru se začíná vybírat náhodně ze skupin nejvyššího řádu a poté postupujeme čím dál konkrétněji ve dvou až třech stupních, až dojdeme k základním jednotkám. K dosažení nejlepšího výběru a výsledků je nutné zvolit vždy větší počet prvků než u prostého náhodného výběru. (Chráska, 2007, str. 22).
- **Záměrný výběr** – na rozdíl od předchozích výběrů, v tomto výběru prvku rozhoduje úsudek výzkumníka nebo zkoumané osoby, nikoli náhoda. Záměrný výběr je možné

realizovat třemi způsoby – anketním výběrem, výběrem „průměrných jednotek“ a kvótním výběrem. (Chráska, 2007, str. 22).

- **Mechanický výběr** – jeho zvolení je vhodné, pokud chceme ze základního souboru zkoumat pouze určité procento prvků.
- **Spárované/vyrovnané výběry** – dle Chrásky (2007, str. 23) jde o „zvláštní druh kontrolovaných výběrů, kdy získáváme ze základního souboru dva nebo více podobně kontrolovaných výběrů.“

Pro naše dotazníkové šetření byl zvolen *stratifikovaný výběr*. Výzkumným vzorkem bylo v tomto případě celkem 4367 respondentů, z toho 1700 mužů a 2667 žen napříč celou Českou republikou. Respondenti byli po vyplnění dotazníku automaticky rozřazeni do těchto kategorií: pohlaví (muž, žena), věk, kraj, ve kterém žijí, velikost obce, kde bydlí (do 2000 obyvatel; 2001–5000 obyvatel; 5001–15 000 obyvatel; 15 001–60 000 obyvatel; 60 001–150 000 obyvatel; nad 150 000 obyvatel), rodinná situace a dosažené vzdělání.

4.3.2 Metoda sběru dat

V této fázi si výzkumník volí vhodné metody a nástroje, na kterých bude výzkum postaven. Nástroje mohou být již hotové (např. pozorovací schéma či dotazník) nebo si je výzkumník může vytvořit sám (Gavora, 2010, str. 19).

Mezi metody sběru dat v kvantitativním výzkumu řadíme:

- **Pedagogické pozorování**, které je nejstarší a nejrozšířenější metodou a někteří autoři ho považují za nezastupitelný způsob získávání dat (Chráska, 2016, str. 146).
- **Interview v pedagogickém výzkumu** může být formou strukturovaného, nestrukturovaného, polostrukturovaného nebo skupinového interview. Výhodou rozhovoru oproti jiným metodám je možnost navázat s respondentem osobní vztah a tím více proniknout do postojů a motivů, nicméně úspěšnosti, závisí částečně také na schopnostech výzkumníka přátelský vztah navázat. (Chráska, 2016, str. 176).
- **Dotazník** je v pedagogickém výzkumu dle Chrásky (2016, str. 158) velmi frekventovanou metodou sběru dat. Právě dotazník byl zvolen v našem výzkumu a je podrobněji popsán níže.
- **Testy v pedagogickém výzkumu** bývají obecně rozděleny do několika kategorií – obvykle jsou děleny na testy schopností a testy osobnosti. V pedagogických výzkumech bývají nejužívanější testy výkonu a didaktické testy. (Chráska, 2016, str. 178)

- **Sociometrie v pedagogickém výzkumu** Chráska (2016, str. 202) definuje jako „soubor specifických výzkumných postupů, které slouží ke zjišťování, popisu a analýze směru a intenzity mezilidských vztahů, jak se projevují v malých sociálních skupinách.“
- **Sémantický diferenciál.** Pomocí této metody je možné změřit individuální, psychologické významy daných pojmů u jednotlivých osob. Měření u klasického sémantického diferenciálu je realizováno pomocí škál, kam respondenti zaznamenávají své odpovědi o posuzovaných objektech. Krajní body škál tvoří antonyma (např. dobro a zlo). (Chráska, 2016, str. 215)
- **Měření obtížnosti učebního textu** je využíváno především v ped. výzkumech, které jsou orientovány na vzdělávání. (Chráska, 2016, str. 223)
- **Q-Methodologie** je metodou, která se volí v případě, že chce výzkumník zjistit, „jak určitá množina respondentů hodnotí určitou množinu objektů, přičemž těchto objektům je velký počet. (Chráska, 2016, str. 225)

Pro účely tohoto výzkumu **byl použit nástroj dotazníku.** Právě dotazník je dle Gavory (2000 in Chráska, 2007, str. 163) možné použít k získávání odpovědí jak v oblasti postojů vnějších (např. názory na určitou věc), tak vnitřních (např. postoje, motivy, citové stavy apod.).

Dotazník Chráska (2007, str. 163) definuje jako „soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaný (respondent) odpovídá písemně“. Právě dotazník je jednou z nejpoužívanějších metod při sběru dat, což je dle Chrásky (2007, str. 164) dáno nejspíše zdánlivě snadným sestavením. Výhodou, kterou dotazník přináší, je „rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů“ (Chráska, 2007, str. 164).

V dotazníku rozlišujeme několik položek (otázek), které se dělí na položky obsahové a funkcionální. Mezi funkcionální položky, které by měly zajistit optimální průběh dotazování řadí Chráska (2007, str. 164):

- **kontaktní položky** – snadné a nenáročné položky, které by měly vytvořit kontakt mezi výzkumníkem a respondentem (není vhodné sem zařadit otázky na demografické údaje respondenta nebo „choulostivé“ dotazy)
- **položky funkcionálně psychologické** (položky, které by měly respondenta „přeladit“ na jiné téma, mělo by zde dojít k odstranění respondentova nežádoucího napětí)
- **kontrolní položky** (ověřují věrohodnost odpovědí – jedná se například o zjišťování jednoho faktu různými otázkami)

- **filtrační položky** (zařazují se na začátek výzkumu a mají „vyfiltrovat“ jedince, kteří nejsou cílovou skupinou daného výzkumu).

Chráska (2007, str. 165-169) dále dělí položky na:

- **Otevřené**, kdy není respondentovi nabízena konkrétní odpověď a respondent se má tedy k dotazu vyjádřit sám. Tento typ položek je vhodné využít v předvýzkumu, jelikož vyhodnocení otevřených otázek je v samotném výzkumu náročné.
- **Uzavřené**, které nabízejí respondentovi konkrétní možnost odpovědi. Zásadní výhodou těchto položek je to, že se snadno vyhodnocují, jelikož známe přesný počet odpovědí.

Uzavřené položky se dále dělí na:

- Polytomické položky s výběrem odpovědi
- Polouzavřené položky – k nabízeným odpovědím je přidána možnost „jiné“, což může respondent zvolit v případě, že mu žádná z nabízených možností nevyhovuje
- Škálové položky – respondent odpoví tak, že označí bod na stanovené škále možností (např. Likertova škála, která vyjadřuje míru souhlasu respondenta s daným tvrzením)
- Výčtové položky – respondent může vybrat několik odpovědí současně
- Stupnicové položky – respondenti seřazují odpovědi dle určitého kritéria (např. podle sympatie, významnosti, oblíbenosti apod.)

Pro to, aby byl dotazník co nejlépe sestaven, je důležité, aby byly všechny položky v dotazníku respondentům jasné a srozumitelné, zároveň formulace otázek musí být jednoznačné, aby nedošlo k tomu, že respondent pochopí otázku jinak, než byl původní záměr. Dotazníkem bychom měli zjišťovat pouze údaje, které jsou k našemu výzkumu nezbytné a které není možné získat jiným způsobem. Otázky také nesmí být sugestivní. Aby bylo dotazníkové šetření úspěšné, je nezbytné, aby byli respondenti ochotni spolupracovat – toho může výzkumník dosáhnout tím, že v úvodu dotazníku vysvětlí jeho smysl a tím dodá přiměřenou motivaci dotazník vyplnit. (Chráska, 2007, str. 169-170)

Mezi vlastnosti dobrého dotazníku uvádí Chráska (2007, str. 171) validitu a reliabilitu, což jsou požadavky, které by měli zajistit dobré měření. Validita znamená, že dotazník zjišťuje to, co bylo určeno jako výzkumný záměr. Validita se posuzuje do velké míry subjektivně, proto je doporučeno, aby výzkumník nevycházel pouze ze svého pohledu, ale aby mu dotazník zhodnotili také další odborníci. (Chráska, 2007, str. 171)

Reliabilita je „schopnost dotazníku zachycovat spolehlivě a přesně zkoumané jevy.“ Právě díky reliabilitě je možné předpokládat dobrou validitu dotazníku. (Chráska 2007, str. 171) Stejný autor dále uvádí, že o reliabilitu dotazníku se jeho uživatelé často moc nezajímají.

Dotazník pro výzkum hodnot, volného času, zběhlosti v informačních technologiích, světonázoru a sociálních ohrožení

K realizaci výzkumu pro tuto diplomovou práci byl využit dotazník, který kromě sociálního ohrožení zkoumal také hodnoty, volný čas, zběhlost v informačních technologiích a světonázor.

Dotazník obsahoval celkem 169 otázek, nicméně pouze 48 z nich se týkalo všech respondentů. U většiny otázek byla vyžadována pouze jedna odpověď. Období, ze kterého byla použita data pro náš výzkum, bylo období od 15. 12. 2020 – 17. 1. 2021. Dotazník byl anonymní a bylo možné ho vyplnit online nebo v papírové podobě.³ Tištěný dotazník měl následující podobu:

Jelikož data byla sbírána několika výzkumníky zároveň, první část dotazníku byla „Identifikace výzkumníka a základní rozlišující otázka“. V této části zadal výzkumník svůj kód a uvedl, v jaké roli se v aktuální době nachází (např. student, zaměstnanec či zaměstnavatel, rodič apod.). Následovala další část dotazníku, která zjišťovala, jaký mají respondenti postoj k médiím a jak jsou zběhlí v užívání informačních a komunikačních technologií. Odpovědi byly formou uzavřených otázek.

Třetí oblast dotazníku od respondentů zjišťovala způsob trávení jejich volného času. Respondenti byli vyzváni k tomu, aby zadali co možná nejvíce volnočasových aktivit, které se jich týkají. Tyto aktivity mohli vybírat ze seznamu více jak 350 volnočasových aktivit. Po vybrání aktivity ze seznamu následovalo označení toho, jak často respondent danou aktivitu vykonává – to mělo být znázorněno na škále možností.

Následující oblast byla zaměřena na preferenci hodnot a vlastností. Zde měli respondenti za úkol označit na škále postoj k uvedeným hodnotám. Nabízenými variantami byly možnosti „Hodnota/vlastnost pro mě nemá žádný význam“, „Hodnota/vlastnost pro mě má středně velký

---

³ Autoři dotazníku jsou PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D., Mgr. Helena Pospíšilová, Ph.D., PhDr. Ing. Ludmila Trochtová, PhDr. Mgr. Ivana Olecká, Ph.D., Mgr. Pavla Macháčková, Ph.D., Doc. PaedDr. Tatiana Matulayová, Ph.D., PhDr. Naděžda Špatenková, Ph.D., MBA, Doc. Mgr. Andrej Rajský, Ph.D., Mgr. et Mgr. Anna Sádovská, Ph.D. Mgr. Kristína Liberčanová, Ph.D., PaedDr. Janette Gubricová, Ph.D., PaedDr. Naďa Bizová, Ph.D., Doc. Mgr. art. Jaroslava Gajdošíková Zeleiová, Ph.D.

význam“, „Hodnota/vlastnost je pro mě významná“, „Hodnota/vlastnost je pro mě velice důležitá a ztotožňuji se s ní.“

V další oblasti dotazníku bylo zkoumáno „Ekonomické zázemí rodiny“ respondenta. Na bázi uzavřených otázek byla zjišťována ekonomická situace respondenta, případně jeho rodiny. Následovaly otázky určené pouze pro mládež, které zjišťovaly jejich postoje. Zde měl respondent pomocí škály odpovědět na sadu otázek, které zjišťovaly jeho postoje.

V další sekci dotazníku byly opět pomocí škálových položek zjišťovány postoje respondenta ke světonázorovým otázkám. Tato část se týkala pouze respondentů, kteří dokončili učiliště nebo střední školu – žáci základních a středních škol tyto otázky mohli vynechat.

Pro vyhodnocení dotazníku bylo nutné zjistit také základní údaje o respondentovi či respondentce. Zde byly použity uzavřené otázky s různými možnostmi odpovědí. Zjišťovalo se, pohlaví, kraj a velikost obce (dle počtu obyvatel), ve kterém respondent bydlí, dále rodinná situace, nejvyšší dosažené/dosahované vzdělání respondenta a jeho rodičů, případně partnera/partnerky. Také byl zjišťován obor studia či vykonávané práce.

V této části dotazníku bylo zjišťováno, **zdali se respondent cítí být ohrožen v oblasti zaměstnání a kvalifikace** a co konkrétně respondenta v této oblasti ohrožuje. Na výběr bylo 11 možností, ze kterých měl respondent možnost vybrat všechny možnosti, které se ho týkají. Tato data byla klíčová pro výzkum realizovaný v této diplomové práci.

V této části byly uvedeny otázky týkající se pocitu ohrožení v oblasti bydlení. Následovala sekce „Sociální a zdravotní ohrožení respondenta“, která bylo rozdělena na 4 části. V první části bylo zjišťováno, zdali respondent sám či jeho dítě má problémy ve škole nebo v práci, co je zapříčiňuje, zdali jsou nějak řešeny a jak zasahují do dalších oblastí. Tato část dále obsahovala otázky na podváhu, nadváhu a obezitu.

V druhé části bylo zjišťováno, zdali má respondent nějakou zkušenost se sebepoškozováním, zdali ho nějak ovlivnilo, co bylo příčinou a zdali je nějak řešeno. Byly zde otázky i na postoj k návykovým látkám (zdali je respondent užíval/užívá).

Ve třetí části bylo zjišťováno ohrožení v oblasti kouření, nadužívání léků, gamblingu, nekontrolovatelného nakupování a bezpečnosti na sociálních sítích. V poslední části bylo zjišťováno ohrožení v oblasti sexuálního života, domácího násilí a sociálního nátlaku (zneužití moci).

4.3.3 Metody ověřování hypotéz

Pro ověřování hypotéz byl zvolen **test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku**. Tento test významnosti je volen v případě, kdy se výzkumník rozhoduje, zdali existuje závislost mezi dvěma proměnnými. V případě tohoto výzkumu zjišťujeme, zdali existuje vztah mezi sociálním ohrožením a pohlavím. Chí-kvadrát se dle Chrásky využívá právě při vyhodnocování výsledků z dotazníkového šetření. (Chráska, 2016, str. 69) Chí kvadrát se počítá dle následujícího vzorce:

$$x^2 = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

Každý test významnosti nejprve začíná formulováním nulové a alternativní hypotézy. Nulová hypotéza H_0 předpokládá, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, zatímco alternativní hypotéza H_A předpokládá, že mezi proměnnými vztah je. O tom, zdali bude přijata nulová či alternativní hypotéza, se rozhodne na základě testování nulové hypotézy.

Pro vyhodnocování se používá kontingenční tabulka, do které se zapíší výsledky získané dotazníkovým šetřením. Čísla v tabulce vyjadřují četnosti respondentů, kteří odpověděli určitým způsobem na jednu otázku a zároveň jiným způsobem na další otázku. Dále jsou čísla vedle tabulek, která se označují jako tzv. marginální (okrajové) četnosti. Tyto hodnoty jsou součtem četností v jednotlivých sloupcích a řádcích kontingenční tabulky. (Chráska, 2016, str. 70)

Testování se provádí na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Dle Chrásky (2016, str. 70) je potřeba pro každé pole tabulky vypočítat očekávané četnosti O , což je četnost, která by teoreticky potvrdila nulovou hypotézu (čísla jsou uvedena v závorkách). Očekávaná četnost se vypočítá tak, že se vynásobí marginální četnost ve sloupci (n_s) s marginální četností na řádku (n_r) a tento výsledek se poté vydělí celkovou četností (n):

$$O = \frac{n_s \cdot n_r}{n}$$

Dále je nutné vypočítat tzv. **testové kritérium** χ_2 , které je možné zjistit pomocí hodnot očekávaných (O) a pozorovaných (P) četností pro každý řádek a sloupec:

$$O = \frac{(P - O)^2}{O}$$

Testové kritérium χ_2 se nakonec vypočítá součtem hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky a je ukazatelem rozdílu mezi skutečností a nulovou hypotézou. K ověření nulové

hypotézy se dále ze statistických tabulek zjišťuje **kritická hodnota**, která se určí na základě stupňů volnosti a hladiny významnosti. (Chráška, 2016, str. 71)

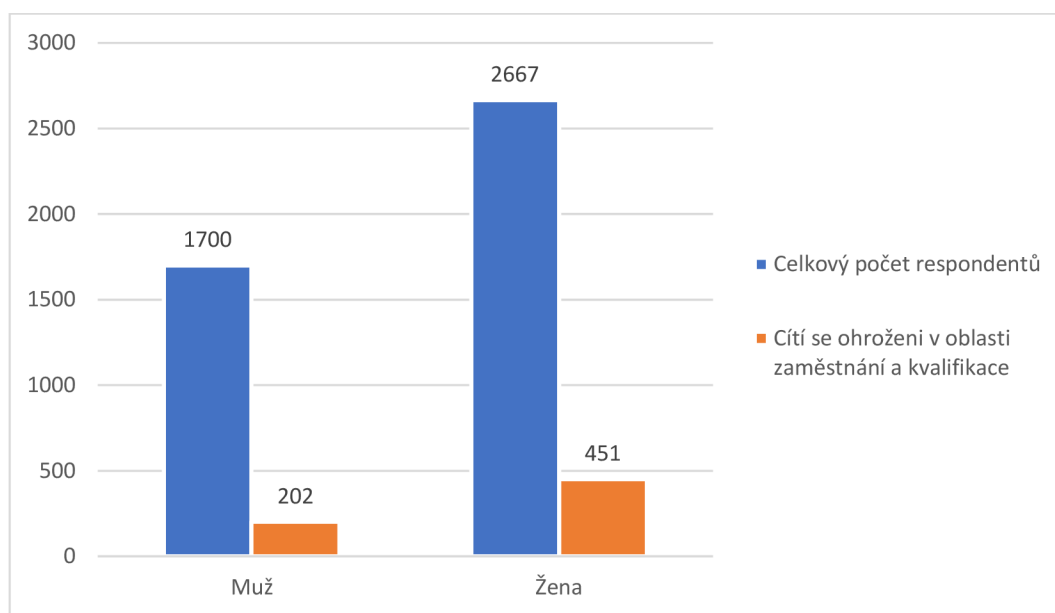
Při rozhodování, zdali bude nulová hypotéza přijata nebo odmítnuta, porovnááme testové kritérium χ_2 se zjištěnou kritickou hodnotou – pokud je vypočítaná hodnota χ_2 nižší než kritická hodnota, pak přijímáme nulovou hypotézu. Pokud je hodnota χ_2 vyšší, pak odmítáme nulovou hypotézu H_0 a přijímáme hypotézu alternativní H_A . (Chráška, 2016, str. 71)

4.4 Základní analýza získaných dat

Tato kapitola popisuje výsledky, které vyšly na základě dotazníkového šetření. Na úvod je dobré připomenout, že poměr mužů a žen v dotazníku nebyl vyrovnaný. Z celkového počtu 4367 respondentů se 38 % (1700) respondentů identifikuje s mužským pohlavím a zbylých 62 % (2667), tedy většina respondentů, se identifikuje jako žena. Data z dotazníku jsou aktuální ke dni 17. 1. 2021.

Respondentům byla položena otázka „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace?“, přičemž byla položena v 11 variantách vždy s možnou odpovědí „Ano“ a „Ne“.

Sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace potvrdilo celkem asi **15 % (633) respondentů**. 85 % (3724) respondentů uvedlo, že nejsou v této oblasti nijak ohroženi. Na níže uvedeném grafu č. 1 je možné vidět, že z respondentů, kteří uvedli, že se cítí být ohroženi v uvedené oblasti, bylo celkem 4,6 % (202) mužů a 10,3 % (451) žen, kterých bylo zhruba o polovinu více.

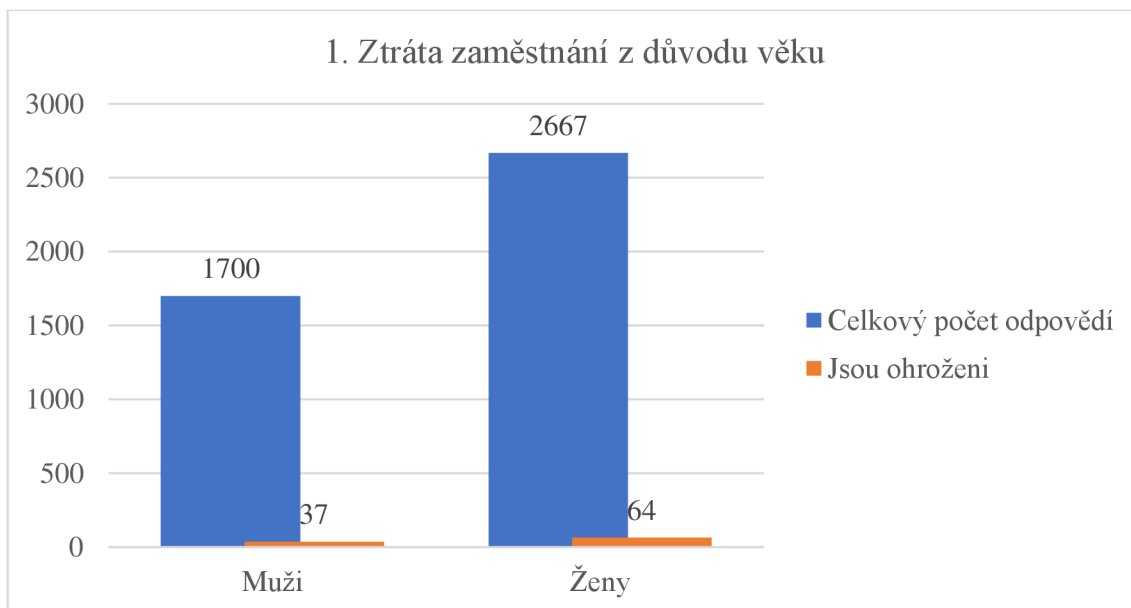

Graf 1: Celkový poměr mužů a žen, kteří se cítí být ohroženi v oblasti zaměstnání a kvalifikace

Respondentům bylo v návaznosti na předchozí otázku položeno celkem 11 otázek, prostřednictvím kterých se zjišťovalo, z jakého důvodu jsou respondenti ve zmíněné oblasti ohroženi.

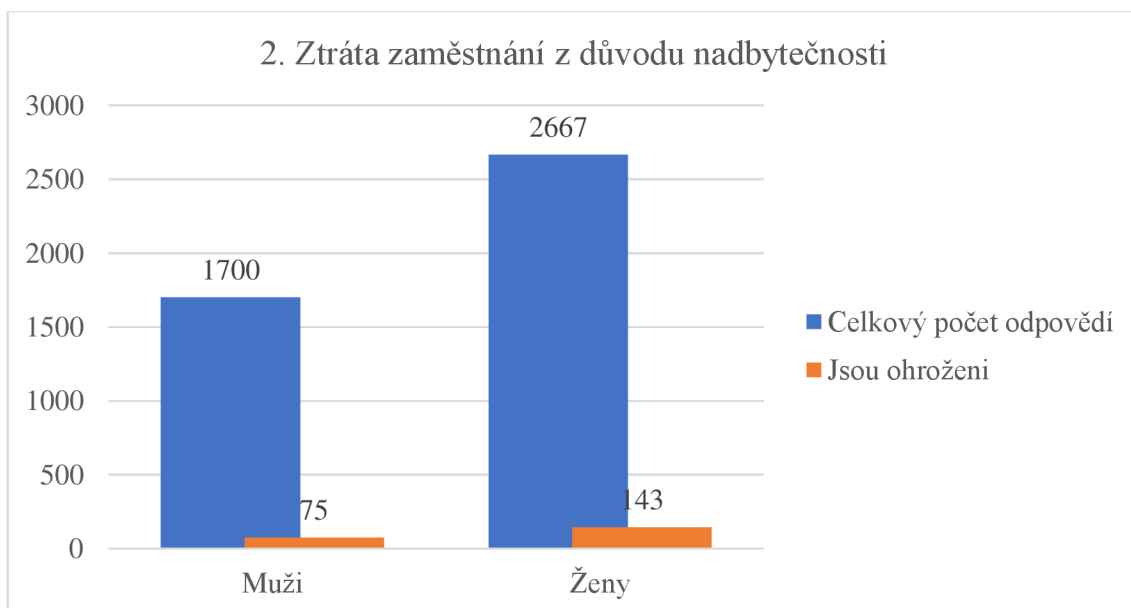
Prvním zjišťovaným důvodem sociálního ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace byla „ztráta zaměstnání z důvodu věku“. V grafu č. 2 je možné vidět, že na tuto otázku odpovědělo celkem 1663 mužů, ze kterých je pouze 37 ohroženo ztrátou zaměstnání z důvodu

věku. U žen byl výsledek podobný – na otázku odpovědělo 2603 žen, přičemž 64 z nich jsou ohroženy z uvedeného důvodu.

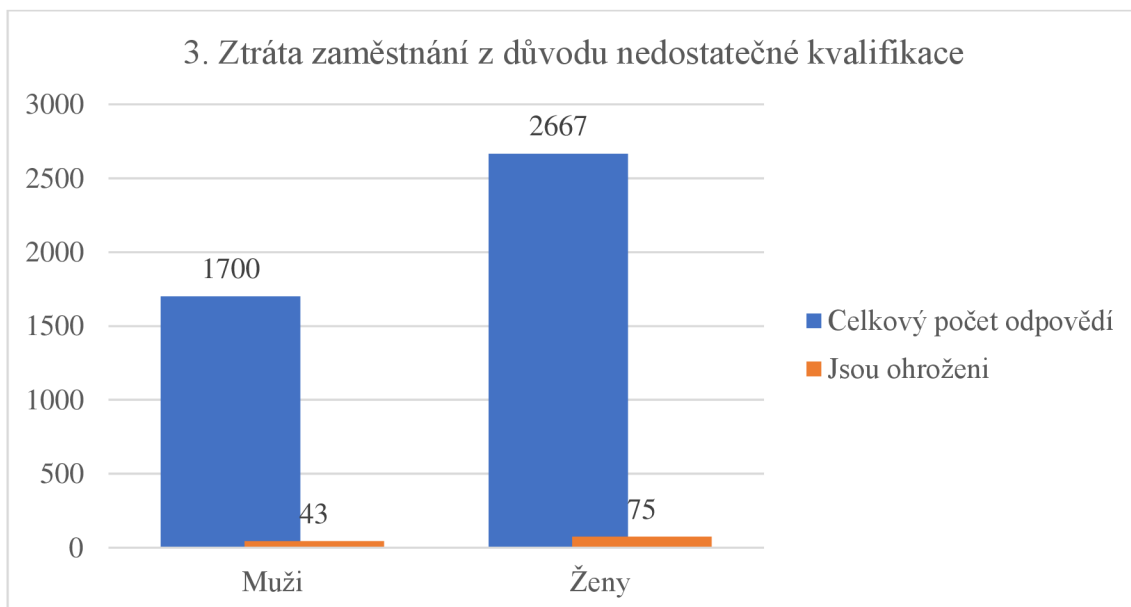
Graf 2: Pocit ohrožení ze ztráty zaměstnání z důvodu věku

Dalším důvodem, kvůli kterému je část respondentů ohrožena v oblasti zaměstnání a kvalifikace, je „**ztráta zaměstnání z důvodu nadbytečnosti (propuštění)**“. U toho výsledku byl zároveň zpozorován největší rozdíl mezi muži a ženami. Graf č. 3 ukazuje, že v případě mužů je z celkového počtu 1700 ohroženo 75 respondentů. U žen je počet o něco větší – z 2668 žen je ohroženo propuštěním ze zaměstnání 143 respondentek.

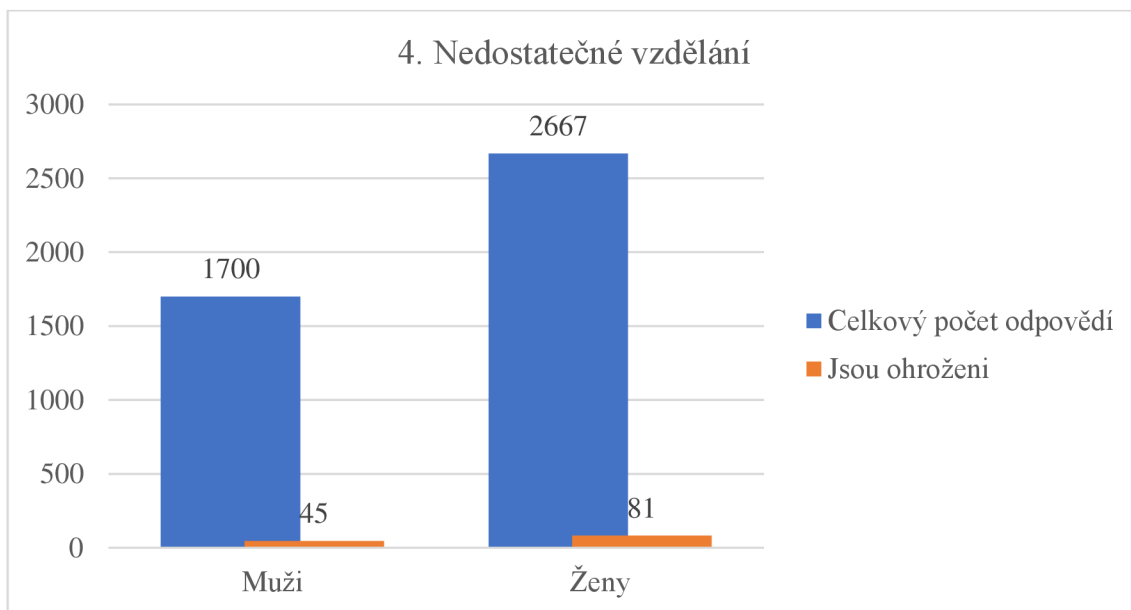
Graf 3: Pocit ohrožení ze ztráty zaměstnání z důvodu nadbytečnosti

Jako třetí důvod ztráty zaměstnání byl v dotazníku uveden důvod „**ztráta zaměstnání z důvodu nedostatečné kvalifikace**“. V tomto případě můžeme na níže uvedeném grafu č. 4 vidět, že je opět více ohrožených žen než mužů. Zatímco 75 respondentek ženského pohlaví (z celkových 2667) uvedlo, že jsou ohroženy ztrátou zaměstnání z důvodu nedostatečné kvalifikace, u mužů je toto procento nižší. Z nich je ohroženo 43 mužů z celkového počtu 1700.

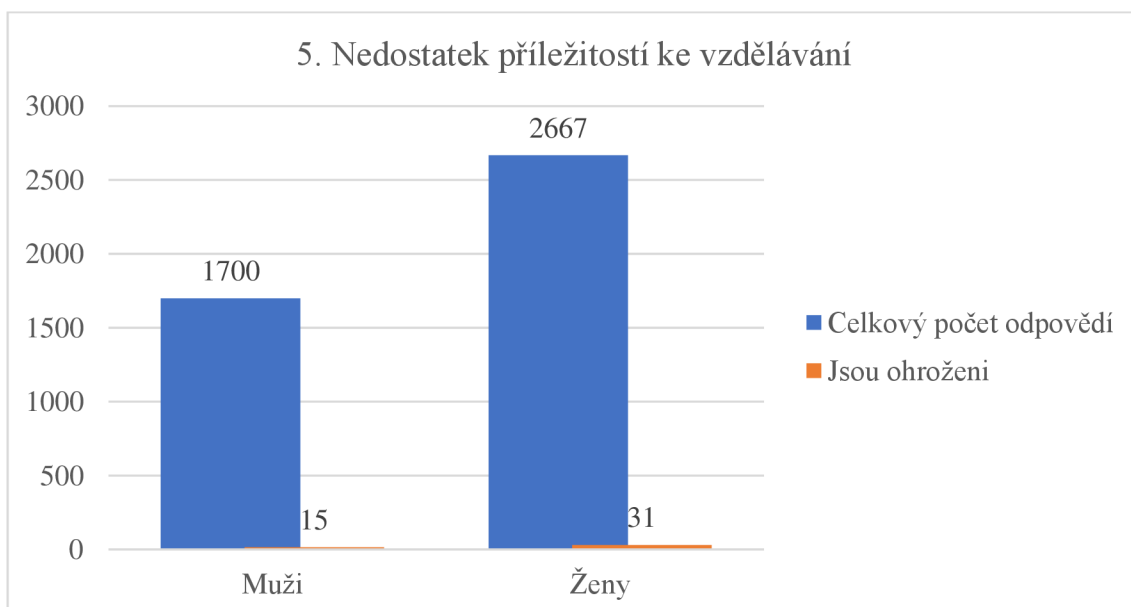
Graf 4: Pocit ohrožení ze ztráty zaměstnání z důvodu nedostatečné kvalifikace

Jak znázorňuje graf č. 5, velmi podobně jako u předchozího grafu je na tom poměr i u oblasti „**nedostatečné vzdělání**“. I v tomto případě jsou opět ohrožené více ženy (81 z 2667) než muži (45 z 1700). Tento výsledek je zajímavé porovnat v ohledu další otázky, která byla předmětem tohoto výzkumu.

Graf 5: Pocit ohrožení z důvodu nedostatečného vzdělání

Na předchozí otázku navazoval dotaz, zdali se respondenti cítí být ohroženi v oblasti zaměstnání a kvalifikace kvůli tomu, že mají „nedostatek příležitostí ke vzdělávání.“ Z celkového počtu 1700 mužů má nedostatek příležitostí ke vzdělávání pouze 15 z nich (0,34 %). Graf č. 6 ukazuje, že u žen je číslo dvojnásobné, nicméně to může být z části ovlivněno i celkovým počtem žen, kdy z celkového počtu 2667 respondentek (61 %) uvedlo pouze 31 (0,71 %) z nich ohrožení v ohledu nedostatku příležitostí ke vzdělávání.

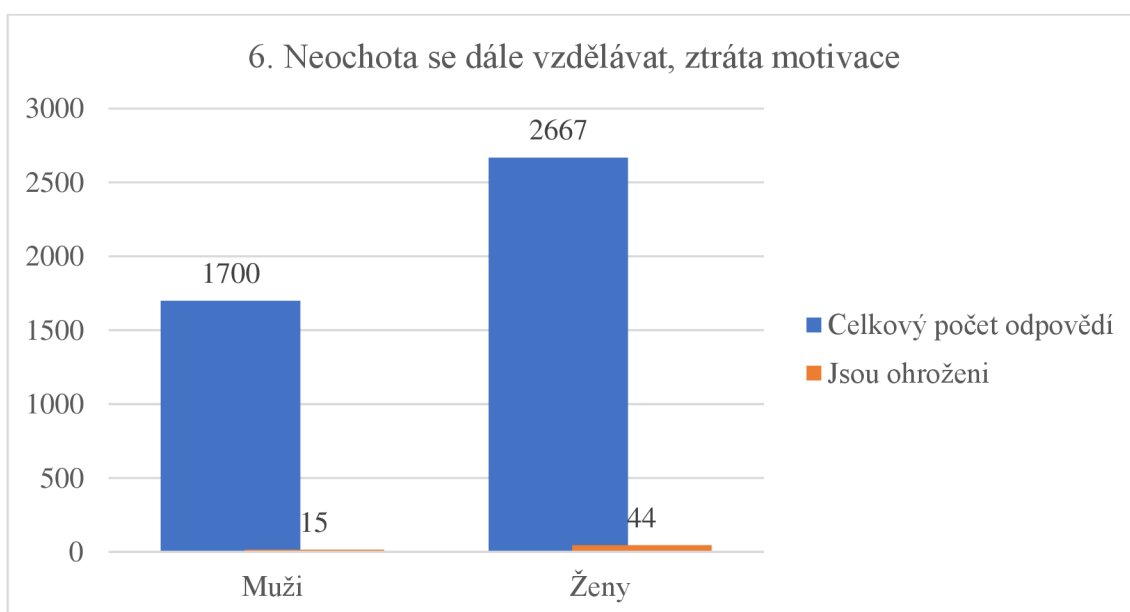
Graf 6: Pocit ohrožení z důvodu nedostatku příležitostí ke vzdělávání

Výše uvedený výsledek je ve své podstatě pozitivním zjištěním. V případě, že bude zajištěn dostatek příležitostí ke vzdělávání a lidé budou mít motivaci se vzdělávat a využít tak tyto

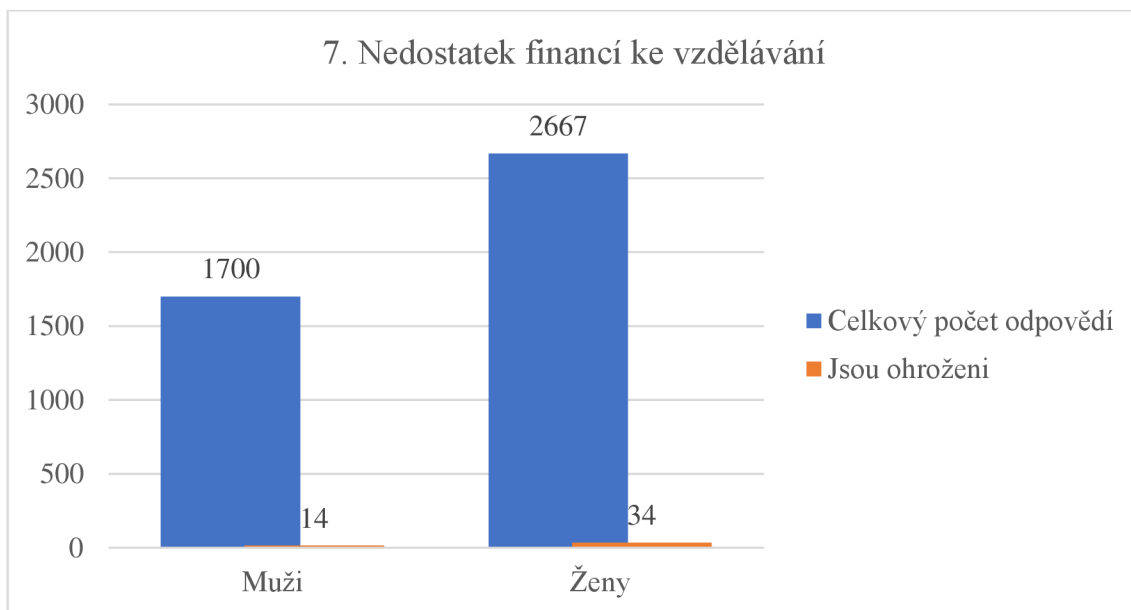
příležitosti, může to příznivě přispět ke snížení počtu osob, které se cítí být ohroženy z důvodu nedostatečné kvalifikace.

Do výzkumu byla zařazena i otázka týkající se ochoty se dále vzdělávat. Na dotaz „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – **neochota se dále vzdělávat – ztráta motivace**“ potvrdilo pocit ohrožení z tohoto důvodu opět o polovinu více žen (15) než mužů (44). Výsledek znázorňuje graf č.7.

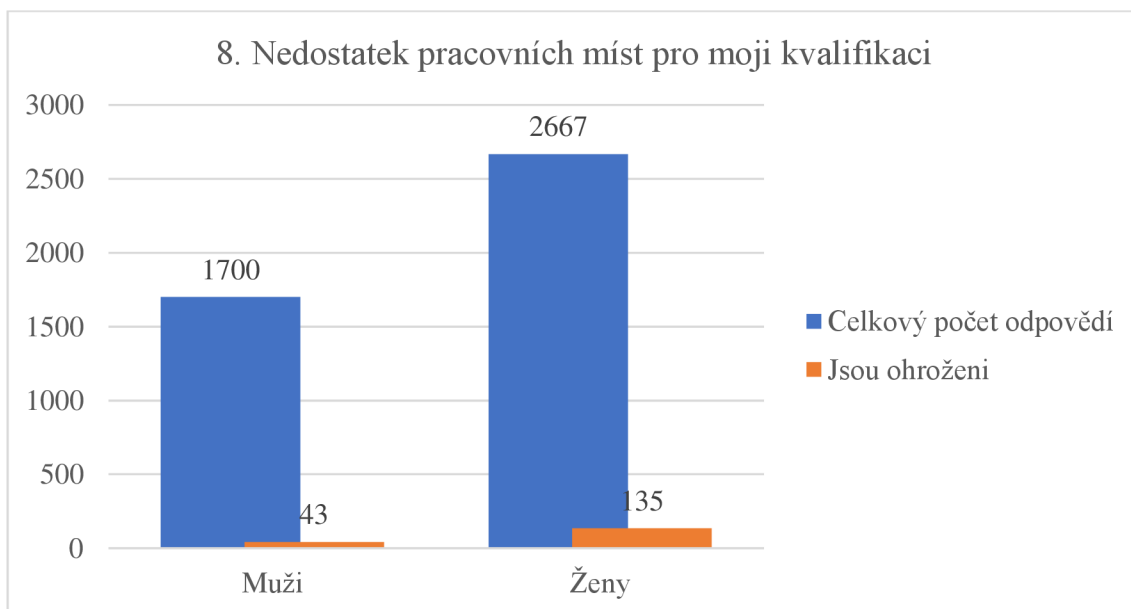
Graf 7: Pocit ohrožení z důvodu neochoty se dále vzdělávat – ztráty motivace

Další otázkou, která se týkala oblasti vzdělání, byl dotaz, zda jsou respondenti ohroženi v oblasti zaměstnání a kvalifikace, konkrétně v oblasti „**nedostatku financí na vzdělávání**“. V případě obou pohlaví pocítuje ohrožení ve zmíněné oblasti jen malé procento z nich – 14 mužů a 34 žen. I tento výsledek je kladným zjištěním nejen v této oblasti a je znázorněn v grafu č. 8.

Graf 8: Pocit ohrožení z důvodu nedostatku financí ke vzdělávání

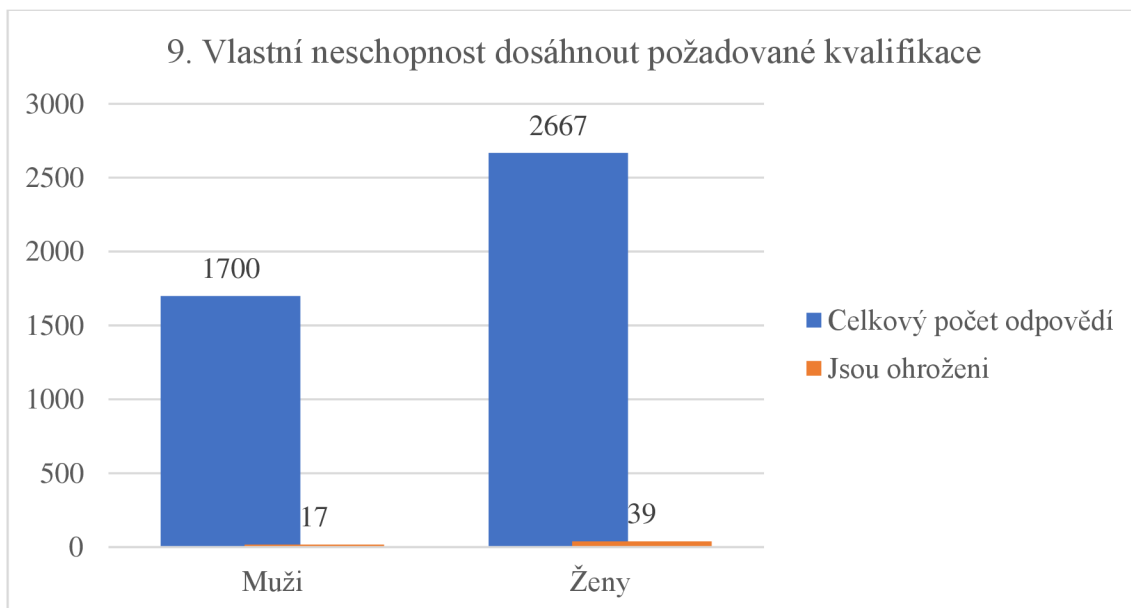
Jako další ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace byl ve výzkumu uveden „**nedostatek pracovních míst pro moji kvalifikaci**“. Tímto jsou opět výrazněji více ohrožené ženy než muži, což je možné vidět níže v grafu č. 9. Celkem 135 z 2667 žen uvedlo, že zde jsou ohroženy. U mužů naopak potvrdilo ohrožení pouze 43 mužů z 1700. U tohoto ohrožení je možné vidět největší rozdíl mezi odpověďmi.

Graf 9: Pocit ohrožení z důvodu nedostatku pracovních míst pro moji kvalifikaci

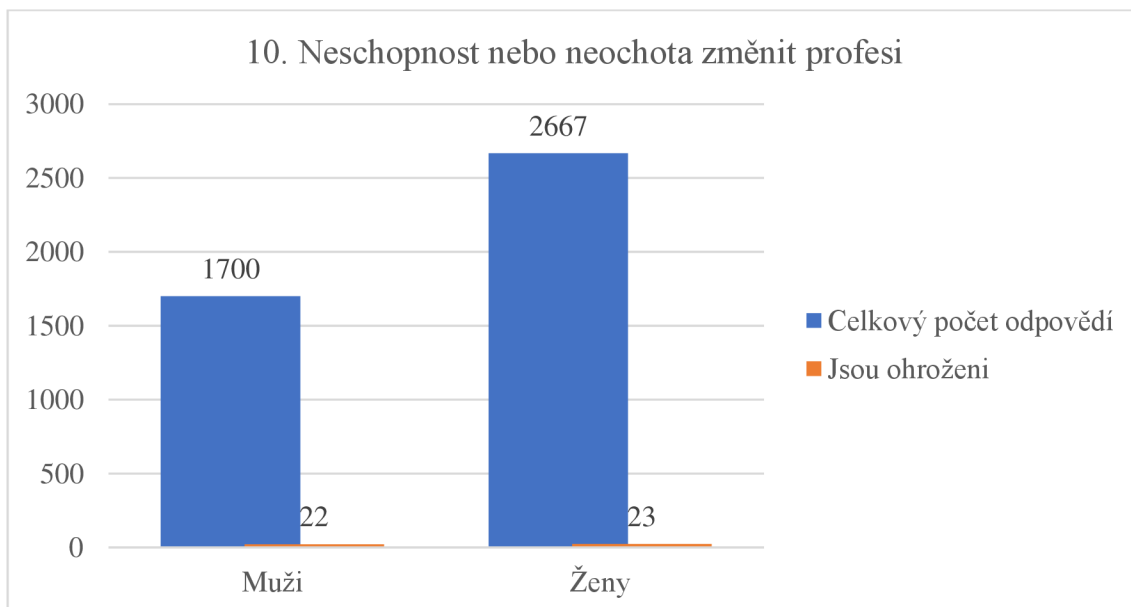
Ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu „**vlastní neschopnosti dosáhnout požadované kvalifikace**“ čelí 56 osob. Z tohoto počtu je opět méně respondentů mužského

pohlaví (17) a o trochu vyšší procentu respondentů ženského pohlaví (39). Výsledky uvádí graf č. 10.

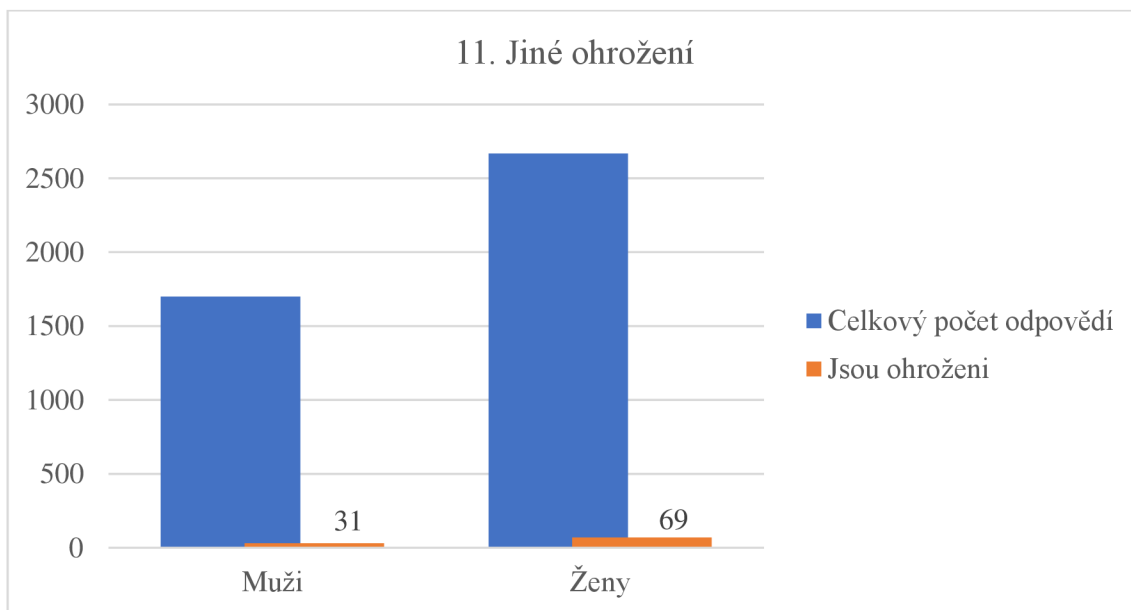
Graf 10: Pocit ohrožení z důvodu vlastní neschopnosti dosáhnout požadované kvalifikace

Jako poslední specifikované sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace znázorněné v grafu č. 11 byla „**neschopnost nebo neochota změnit profesi**“. U tohoto výsledku je zajímavé to, že ohrožení potvrdilo v 0,50 % (22) mužů a stejně tak prakticky totožný počet žen, ze kterých odpovědělo „Ano“ 0,53 % (23).

Graf 11: Pocit ohrožení z důvodu neschopnosti nebo neochoty změnit profesi

Poslední otázkou byl dotaz, zdali jsou respondenti v oblasti zaměstnání a kvalifikace ohroženi z důvodu „**jiného ohrožení**“. Zde odpovědělo kladně 0,71 % (31) mužů a 1,58 % (69) žen.

Graf 12: Pocit ohrožení z důvodu jiného ohrožení

V následující kapitole je uvedeno zpracování jednotlivých výzkumných otázek a ověření stanovených hypotéz.

4.5 Ověřování hypotéz a analýza zjištěných korelací

Tato kapitola obsahuje zpracování jednotlivých výzkumných otázek s ověřením hypotéz. V případě výzkumné otázky č. 1 je uveden podrobný postup výpočtu. Vzhledem k tomu, že výpočty byly provedeny u všech výzkumných otázek stejným způsobem, zpracování výzkumných otázek č. 2-11 už tak podrobný postup neobsahuje.

Zpracování výzkumné otázky č. 1: Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli věku?

V tabulce č. 1 je možné vidět, že na otázku „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Ztráta zaměstnání z důvodu věku“ odpovědělo celkem 39 % mužů, ze kterých je pouze 0,85 % ohroženo ztrátou zaměstnání právě z důvodu věku. U žen byl výsledek podobný – na otázku odpovědělo téměř 61 % žen, přičemž 1,4 % z nich jsou ohroženi z uvedeného důvodu.

Tabulka 1: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 1

1. Ztráta zaměstnání z důvodu věku			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1663	37	1700
N v %	38,08 %	0,85 %	38,93 %
O	1660,6	39,32	
x_2	0,0032	0,1366	
z	0,478	-0,478	
Významnost	0	0	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2603	64	2667
N v %	59,6 %	1,4 %	61,07 %
O	2605,32	61,6	
x_2	0,0021	0,087	
z	-0,478	0,478	
Významnost	0	0	
Celkem	4266	101	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 0,229$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O). Následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výpočet x_2 je možné vidět níže v tabulce č. 2.

Tabulka 2: výpočet testového kritéria chí-kvadrát pro kontingenční tabulku k výzkumné otázce č. 1

Pozorované četnosti P	Očekávané četnosti O	P-O	(P-O) ²	$x_2 = (P-O)^2/O$
-----------------------	----------------------	-----	--------------------	-------------------

1663	1660,68	2,32	5,382	0,003
37	39,32	-2,32	5,382	0,136
2603	2605,32	-2,32	5,382	0,002
64	61,68	2,32	5,382	0,087

$$x_2 = 0,229$$

Dále byl určen počet stupňů volnosti f dle počtu sloupců (s) a řádků (r) podle vzorce $f = (r-1)*(s-1)$. V našem případě bylo do vzorce dosazeno $f = (2-1)*(2-1) = 1$. Počet stupňů volnosti je tedy 1, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2(1) = 3,841$.

Nyní následovalo srovnání testového kritéria $\chi^2 = 0,229$ s kritickou hodnotou $x_{2(f=1)} = 3,841$. Bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria **chí x_2 je nižší než kritická hodnota, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0** – mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli věku není statisticky významný vztah. Alternativní hypotézu H_A v tomto případě tedy zamítáme.

Podíváme-li se na konkrétní vztahy mezi proměnnými, tak i v tomto případě bylo na základě z-skóre zjištěno, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, což značí taktéž výše uvedená tabulka č. 1. Z-skóre je dle Chráska (2016, str. 74) vypočítáno na základě následujícího vzorce:

$$z = \frac{P_{\%} - O_{\%}}{\sqrt{O_{\%} \cdot (100 - O_{\%})}} \cdot \sqrt{n}$$

Zpracování výzkumné otázky č. 2: Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání z kvůli nadbytečnosti (propuštění)?

Tabulka č. 3 ukazuje, že na otázku „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Ztráta zaměstnání z důvodu nadbytečnosti (propuštění)“ odpovědělo celkem 38,9 % mužů. Z nich je 1,7 % mužů ohroženo ztrátou zaměstnání kvůli nadbytečnosti (propuštění). U žen na otázku odpovědělo 61 % respondentek, přičemž 3,2 % z nich jsou ohrožené ze zmíněného důvodu.

Tabulka 3: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 2

2. Ztráta zaměstnání z důvodu nadbytečnosti (propuštění)			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1625	75	1700

N v %	37,21 %	1,72 %	38,93 %
O	1615,1	84,8	
x_2	0,06	1,146	
z	1,406	-1,406	
Významnost	0	0	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2524	143	2667
N v %	57,8 %	3,2 %	61,07 %
O	2533,8	133,1	
x_2	0,038	0,73	
z	-1,406	1,406	
Významnost	0	0	
Celkem	4149	218	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 1,975$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $x_2 = 1,975$.

Dále byl stejným způsobem, jako u předchozí výzkumné otázky, určen počet stupňů volnosti $f=1$, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2 (1) = 3,841$.

Stejně jako v případě předchozí výzkumné otázky následovalo srovnání testového kritéria chí $x_2 = 1,975$ s kritickou hodnotou $x_2 (f=1) = 3,841$.

Bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria chí x_2 je i v tomto případě nižší než kritická hodnota, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0 – mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání z kvůli nadbytečnosti (propuštění) není statisticky významný vztah. Alternativní hypotézu H_A v tomto případě zamítáme.

V případě konkrétních vztahů mezi proměnnými bylo na základě z-skóre zjištěno a potvrzeno, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, což je možné vidět opět ve výše uvedené tabulce č. 3.

Zpracování výzkumné otázky č. 3: Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli nedostatečné kvalifikaci?

Následovala otázka „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Ztráta zaměstnání z důvodu nedostatečné kvalifikace.“ V tabulce č. 4 je možné vidět, že z celkového počtu je ohroženo celkem 118 respondentů, z toho je pouze 0,98 % mužů a necelá 2 % žen.

Tabulka 4: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 3

3. Ztráta zaměstnání z důvodu nedostatečné kvalifikace			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1657	43	1700
N v %	37,94 %	0,98 %	38,93 %
O	1654,06	45,94	
x_2	0,0052	0,1876	
z	0,561	-0,561	
Významnost	0	0	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2592	75	2667
N v %	59,35 %	1,72 %	61,07 %
O	2594,9	72,06	
x_2	0,003	0,119	
z	-0,561	0,561	
Významnost	0	0	
Celkem	4249	118	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 0,315$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $x_2 = 0,315$.

Stejně jako u přechozích otázek byl dále určen počet stupňů volnosti $f=1$, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2 (1) = 3,841$.

Po srovnání testového kritéria chí $x_2 = 0,315$ s kritickou hodnotou $x_2 (f=1) = 3,841$ bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria **chí x_2 je nižší než kritická hodnota, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0** – mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu ztráty zaměstnání kvůli nedostatečné kvalifikaci není statisticky významný vztah. Alternativní hypotézu H_A v tomto případě zamítáme.

V případě konkrétních vztahů mezi proměnnými bylo na základě z-skóre zjištěno a potvrzeno, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, což je možné vidět opět v kontingenční tabulce č. 4.

Zpracování výzkumné otázky č. 4: Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatečného vzdělání?

V tabulce č. 5 vidíme, že na otázku „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Nedostatečné vzdělání“ odpovědělo celkem 4367 respondentů. Z tohoto počtu potvrdilo ohrožení celkem 126 z nich, přičemž výsledky byly podobné, jako u předchozí výzkumné otázky – 1 % mužů a 1,85 % žen uvedlo, že jsou ohroženi v dané oblasti.

Tabulka 5: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 4

4. Nedostatečné vzdělání			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1665	45	1700
N v %	37,9 %	1,03 %	38,93 %
O	1650,95	49,05	
x_2	0,009	0,334	
z	0,7508	-0,7508	
Významnost	0	0	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2586	81	2667
N v %	59,22 %	1,85 %	61,07 %
O	2590,05	75,95	
x_2	0,006	0,213	
z	-0,7508	0,7508	
Významnost	0	0	
Celkem	4251	126	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 0,563$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $x_2 = 0,563$.

Stejně jako u přechodících otázek byl dále určen počet stupňů volnosti $f= 1$, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2 (1) = 3,841$.

Po srovnání testového kritéria $\chi^2 = 0,563$ s kritickou hodnotou $\chi^2_{(f=1)} = 3,841$ bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria **χ^2 je nižší než kritická hodnota, a proto i zde přijímáme nulovou hypotézu H_0** – mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatečného vzdělání není statisticky významný vztah. Alternativní hypotézu H_A v tomto případě zamítáme.

Podíváme-li se na konkrétní vztahy mezi proměnnými, bylo na základě z-skóre zjištěno, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, což je možné vidět v kontingenční tabulce č. 5.

Zpracování výzkumné otázky č. 5: Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku příležitostí ke vzdělávání?

Tabulka č. 6 ukazuje, že na otázku „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Nedostatek příležitostí ke vzdělávání“ potvrdilo ohrožení v této oblasti celkem pouze 46 respondentů, z toho bylo 0,3 % mužů a 0,7 % žen.

Tabulka 6: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 5

5. Nedostatek příležitostí ke vzdělávání			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1685	15	1700
N v %	38,58 %	0,34 %	38,93 %
O	1682,09	17,91	
x_2	0,005	0,471	
z	0,8837	-0,8837	
Významnost	0	0	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2636	31	2667
N v %	60,36 %	0,71 %	61,07 %
O	2638,9	28,09	
x_2	0,003	0,3	
z	-0,8837	0,8837	
Významnost	0	0	
Celkem	4321	46	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 0,781$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $x_2 = 0,781$.

Dále byl určen počet stupňů volnosti $f=1$, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2 (1) = 3,841$.

Po srovnání testového kritéria chí $x_2 = 0,783$ s kritickou hodnotou $x_2 (f=1) = 3,841$ bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria **chí x_2 je nižší než kritická hodnota, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0** – mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku příležitostí ke vzdělávání není statisticky významný vztah. Alternativní hypotézu H_A v tomto případě zamítáme.

Zaměříme-li se na konkrétní vztahy mezi proměnnými, bylo na základě z-skóre zjištěno, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, což je možné vidět v kontingenční tabulce č. 6.

Zpracování výzkumné otázky č. 6: Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku pracovních míst pro získanou kvalifikaci?

Na otázku „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Nedostatek pracovních míst pro moji kvalifikaci“ odpovědělo celkem 4367 respondentů. Zde uvedlo celkem 178 z nich, že je ohroženo nedostatkem pracovních míst pro získanou kvalifikaci. Z toho bylo celkem téměř 1 % respondentů mužského pohlaví a o něco více, 3,09 % respondentek, ženského pohlaví. Odpovědi jsou možné vidět v níže přiložené tabulce č. 7.

Tabulka 7: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 6

6. Nedostatek pracovních míst pro moji kvalifikaci			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1657	43	1700
N v %	37,94 %	0,98 %	38,93 %
O	1630,71	69,2	
x_2	0,423	9,976	
z	4,126	-4,126	
Významnost	+++	---	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2532	135	2667

N v %	57,98 %	3,09 %	61,07 %
O	2558,29	108,7	
x_2	0,27	6,359	
z	-4,126	4,126	
Významnost	---	+++	
Celkem	4189	178	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 17,02$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $x_2 = 17,02$.

Dále byl určen počet stupňů volnosti $f=1$, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2 (1) = 3,841$.

Po srovnání testového kritéria chí $x_2 = 17,02$ s kritickou hodnotou $x_2 (f=1) = 3,841$ bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria **chí x_2 je vyšší než kritická hodnota, a proto zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní H_A** – pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku pracovních míst pro získanou kvalifikaci.

Podíváme-li se na konkrétní vztahy mezi proměnnými, bylo na základě z-skóre zjištěno, že ženy jsou výrazně více ohroženy v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku pracovních míst pro získanou kvalifikaci než muži. Kontingenční tabulka č. 7 potvrzuje, že mezi proměnnými tedy existuje statisticky významný vztah.

Zpracování výzkumné otázky č. 7: Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku financí na vzdělávání?

Tabulka č. 8 ukazuje, že v případě otázky „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Nedostatek financí na vzdělávání“ potvrdilo ohrožení celkem pouze 48 respondentů. V případě mužů bylo zastoupení 0,3 % a zbývajících 0,78 % jsou respondentky ženského pohlaví.

Tabulka 8: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 7

7. Nedostatek financí na vzdělávání			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1686	14	1700

N v %	38,61 %	0,32 %	38,93 %
O	1681,31	18,6	
x_2	0,013	1,175	
z	1,394	-1,394	
Významnost	0	0	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2633	34	2667
N v %	60,29 %	0,78 %	61,07 %
O	2637,6	29,3	
x_2	0,008	0,748	
z	-1,394	1,394	
Významnost	0	0	
Celkem	4319	48	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 1,945$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $x_2 = 1,945$.

Dále byl určen počet stupňů volnosti $f=1$, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2 (1) = 3,841$.

Po srovnání testového kritéria chí $x_2 = 1,945$ s kritickou hodnotou $x_2 (f=1) = 3,841$ bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria **chí x_2 je nižší než kritická hodnota, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0** – mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku financí na vzdělávání není statisticky významný vztah. Alternativní hypotézu H_A v tomto případě zamítáme.

Zaměříme-li se na konkrétní vztahy mezi proměnnými, bylo na základě z-skóre zjištěno, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, což je možné vidět v tabulce č. 8.

Zpracování výzkumné otázky č. 8: Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neochoty se dále vzdělávat – ztráty motivace?

Tabulka č. 9 ukazuje, že v otázce „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Neochota se dále vzdělávat (ztráta motivace)“ potvrdilo ohrožení celkem 59 % respondentů. V tomto případě se ohrožení v této oblasti týká pouze 0,3 % mužů a naopak 1 % žen.

Tabulka 9: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 8

8. Neochota se dále vzdělávat (ztráta motivace)			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1685	15	1700
N v %	38,58 %	0,34 %	38,93 %
O	1677,03	22,97	
x_2	0,037	2,764	
z	2,141 ⁺	-2,141 ⁻	
Významnost	+	-	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2623	44	2667
N v %	60,06 %	1,01 %	61,07 %
O	2630,9	36,03	
x_2	0,024	1,761	
z	-2,141 ⁻	2,141 ⁺	
Významnost	-	+	
Celkem	4308	59	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 4,587$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $x_2 = 4,587$.

Dále byl určen počet stupňů volnosti $f=1$, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2 (1) = 3,841$.

Po srovnání testového kritéria chí $x_2 = 4,587$ s kritickou hodnotou $x_2 (f=1) = 3,841$ bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria **chí x_2 je vyšší než kritická hodnota, a proto zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní H_A** – pohlaví statisticky významně ovlivňuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neochoty se dále vzdělávat (ztráty motivace).

Podíváme-li se na konkrétní vztahy mezi proměnnými, bylo na základě z-skóre zjištěno a potvrzeno, že mezi proměnnými existuje statisticky významný vztah. Kontingenční tabulka č. 9 ukazuje, že ženy jsou více ohroženy v oblasti zaměstnání a kvalifikace z uvedeného důvodu než muži.

Zpracování výzkumné otázky č. 9: Existuje souvislosti mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu vlastní neschopnosti dosáhnout požadované kvalifikace?

V tabulce č. 10 vidíme, že na otázku „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Vlastní neschopnost dosáhnout požadované kvalifikace“ odpovědělo 56 respondentů, že jsou ohroženi z uvedeného důvodu. Z těchto respondentů je ohroženo celkem 0,39 % mužů a 0,89 % žen.

Tabulka 10: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 9

9. Vlastní neschopnost dosáhnout požadované kvalifikace			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1683	17	1700
N v %	38,54 %	0,39 %	38,93 %
O	1678,2	21,8	
x_2	0,013	1,05	
z	1,324	-1,324	
Významnost	0	0	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2628	39	2667
N v %	60,18 %	0,89 %	61,07 %
O	2632,8	34,2	
x_2	0,008	1,324	
z	-1,324	1,324	
Významnost	0	0	
Celkem	4311	56	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 1,753$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $x_2 = 1,753$.

Dále byl určen počet stupňů volnosti $f=1$, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2 (1) = 3,841$.

Po srovnání testového kritéria chí $x_2 = 1,753$ s kritickou hodnotou $x_2 (f=1) = 3,841$ bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria chí x_2 je nižší než kritická hodnota, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0 – mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace

z důvodu vlastní neschopnosti dosáhnout požadované kvalifikace není statisticky významný vztah. Alternativní hypotézu H_A v tomto případě zamítáme.

Podíváme-li se na konkrétní vztahy mezi proměnnými, bylo na základě z-skóre zjištěno, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, což je možné vidět v kontingenční tabulce č. 10.

Zpracování výzkumné otázky č. 10: Existuje souvislost mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neschopnosti nebo neochoty změnit profesi?

Tabulka č. 11 ukazuje, že v případě otázky „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Neschopnost nebo neochota změnit profesi“ potvrdilo ohrožení celkem pouze 45 respondentů, kde co se týče pohlaví, tak byly odpovědi prakticky vyrovnané. V případě mužů odpovědělo 0,5 % (22) a taktéž u žen potvrdilo ohrožení 0,5 % (23) respondentek.

Tabulka 11: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 10

10. Neschopnost nebo neochota změnit profesi			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1678	22	1700
N v %	38,42 %	0,5 %	38,93 %
O	1682,4	17,5	
x_2	0,011	1,146	
z	-1,377	1,377	
Významnost	0	0	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2644	23	2667
N v %	60,5 %	0,53 %	61,07 %
O	2639,5	27,4	
x_2	0,007	0,73	
z	1,377	-1,377	
Významnost	0	0	
Celkem	4322	45	4367
Výsledné $x_2 (f=1) = 1,897$			

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát x_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $x_2 = 1,897$.

Dále byl určen počet stupňů volnosti f . Počet stupňů volnosti je 1, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $x_2(1) = 3,841$.

Po srovnání testového kritéria $\chi^2 = 1,897$ s kritickou hodnotou $x_{2(f=1)} = 3,841$ bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria **χ^2 je nižší než kritická hodnota, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0** – Mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neschopnosti nebo neochoty změnit profesi není statisticky významný vztah. Alternativní hypotézu H_A v tomto případě zamítáme.

Zaměříme-li se na konkrétní vztahy mezi proměnnými, bylo na základě z-skóre zjištěno, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, což je možné vidět v kontingenční tabulce č. 11.

Zpracování výzkumné otázky č. 11: Existuje souvislosti mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu jiného ohrožení?

V tabulka č. 22 je možné vidět, že v otázce „Co vás ohrožuje v oblasti zaměstnání a kvalifikace? – Jiné ohrožení“ potvrdilo ohrožení v dané oblasti celkem 100 respondentů, přičemž 0,7 % jsou odpovědi mužů a téměř 1,6 % jsou odpovědi žen.

Tabulka 12: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 11

11. Jiné ohrožení			
Muž	Ne	Ano	Celkem
N	1669	31	1700
N v %	38,22 %	0,71 %	38,93 %
O	1661,07	38,9	
x_2	0,037	1,614	
z	1,645	-1,645	
Významnost	0	0	
Žena	Ne	Ano	Celkem
N	2598	69	2667
N v %	59,49 %	1,58 %	61,07 %
O	2605,9	61,07	
x_2	0,024	1,029	
z	-1,645	1,645	
Významnost	0	0	
Celkem	4267	100	4367

Výsledné $\chi_2 (f=1) = 2,705$

Na základě údajů z kontingenční tabulky byly zjištěny pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) a následně bylo vypočítáno testové kritérium chí-kvadrát χ_2 pro kontingenční tabulku. Výsledek chí-kvadrátu je $\chi_2 = 2,705$

Dále byl určen počet stupňů volnosti $f=1$, hladina významnosti je stanovena na 0,05. Pro tyto hodnoty byla ve statistických tabulkách nalezena kritická hodnota testového kritéria $\chi_2 (1) = 3,841$.

Po srovnání testového kritéria chí $\chi_2 = 2,705$ s kritickou hodnotou $\chi_2 (f=1) = 3,841$ bylo zjištěno, že hodnota testového kritéria **chí χ_2 je nižší než kritická hodnota, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0** – mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu jiného ohrožení není statisticky významný vztah. Alternativní hypotézu H_A v tomto případě zamítáme.

Podíváme-li se na konkrétní vztahy mezi proměnnými, bylo na základě z-skóre zjištěno, že mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah, což je možné vidět v kontingenční tabulce č. 12.

4.6 Diskuse

Tato diplomová práce byla zaměřena na sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace ve vztahu k pohlaví. V případě výzkumu sociálního ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace bylo stanoveno 11 výzkumných otázek, přičemž každá výzkumná otázka odpovídala jednomu sociálnímu ohrožení. U každé otázky byly stanoveny 2 hypotézy – nulová a alternativní. Na základě testování hypotéz byla alternativní hypotéza potvrzena pouze ve 2 případech sociálního ohrožení – „nedostatek pracovních míst pro získanou kvalifikaci“ a dále „neochota se dále vzdělávat (ztráta motivace)“. V obou případech bylo prokázáno, že jsou v těchto případech více ohroženy ženy. V ostatních případech se neprokázala závislost na pohlaví.

V případě sociálního ohrožení **nedostatku pracovních míst pro získanou kvalifikaci** v oblasti zaměstnání a kvalifikace byla odmítnuta nulová hypotéza a přijata alternativní, která tvrdí, že mezi pohlavím a sociálním ohrožením je statisticky významný vztah. V našem případě jsou více ohroženy ženy. Výsledky průzkumu Gender Equality Index (2021) ukazují, že v roce 2019 bylo v rodinách (páry s dětmi) zaměstnáno na plný úvazek 89 % mužů a pouze 62 % žen. Taylor-Gooby (2004, str. 4) také popisuje problém skloubení pracovního a osobního života jako novodobé sociální ohrožení, což je zmíněno i v podkapitole 1.4.2.

Podobný fakt uvádí i Kamila Houfková ze společnosti Marlin, která se zaměřuje na celoživotní vzdělávání a rozvoj kompetencí zaměstnanců. Houfková uvádí, že ženy mají obecně složitější postavení na trhu práce kvůli několika faktorům – buď je to kvůli věku (ženy jsou příliš mladé) nebo jsou bezdětné, což může znamenat, že brzy odejdou na mateřskou dovolenou a případně když děti mají, tak hrozí častá absence v práci kvůli dětským nemocem. Tyto důvody Houfková popisuje jako předsudky, kterým ženy čelí na českém pracovním trhu. (Vítková, 2020)

Vítková (2020) také tvrdí, že dle sociologů jsou ženy postavené před 2 velké výzvy – nedostatek míst ve školkách a nedostatek flexibilních a zkrácených úvazků. Kvůli těmto dvěma důvodům je pro ženy v ČR náročné skloubit pracovní a osobní život, jelikož zaměstnavatelé si často vyberou někoho, u koho mají z jejich pohledu větší jistotu a perspektivu do budoucna.

Houfková dále v rozhovoru vysvětluje, že z dlouhodobého hlediska se ženy této situaci přizpůsobily tak, že degradovaly ze své profese a jsou ochotné vykonávat práci, za kterou ve výsledku nedostanou adekvátní finanční ohodnocení, které by odpovídalo například jejich vzdělání a kvalifikaci. To souvisí s našimi výsledky výzkumu. V případě, že jsou ženy dlouhodobě nezaměstnané, tak nejen že nemají stálý příjem, ale je prokázáno, že dlouhodobá nezaměstnanost se odráží i na psychice – dochází k rezignaci a demotivaci svou situaci změnit.

(Vítková 2020) Gender Equality Index 2021 (dále jen „EIGE 2021“) uvádí, že genderové nerovnosti jsou v oblasti práce zakořeněny a odrážejí se především v nízké míře zaměstnanosti a vyšší míře podzaměstnanosti žen.

Ke snížení diskriminace žen na trhu práce z uvedených důvodů přispěl v letech 2016-2018 projekt „Poradenská gender centra“, který byl podpořený z dotací Evropské unie. Cílem tohoto projektu bylo „podpořit účastnice projektu tak, aby došlo ke zvýšení jejich uplatnitelnosti na trhu práce“ (Poradenská gender centra, 2016). Tento projekt měl pozitivní výsledky – účastnila se ho stovka lidí a 14 žen našlo díky projektu zaměstnání. Helena Skálová (2020 dle Vítková, 2020), ředitelka organizace Gender Studies uvádí, že zájem o rekvalifikační kurzy je v ČR velký.

Podobným projektem, který byl na období leden 2020–červen 2022, byl projekt „Bojujeme proti stereotypům“, který byl taktéž podpořen dotacemi EU. Projekt byl zaměřen například na „snížování genderových nerovností na trhu práce v regionu Zlínska“ (Bojujeme proti stereotypům, 2020) a měl podpořit sladění pracovního a rodinného života, vzdělávání a kariérní postup žen, a především odstranit rozdíly v odměňování za práci. Projekt byl připraven Střední školou podnikatelskou a Vyšší odbornou školou ve spolupráci s jazykovou školou Athena. Konkrétním cílem projektu bylo podpořit 35 lidí a osmi z nich přímo zprostředkovat vhodné a flexibilní zaměstnání.

Skálová (2020 dle Vítková, 2020) z Gender Studies tvrdí, že situace na trhu práce je také ovlivněna regionálně. Uvádí, že např. v Praze je situace specifická a že právě zde se ženám daří lépe sladit osobní i profesní život než v jiných částech republiky. Jako příklad uvádí situaci, kdy žena pracuje v kanceláři a tím pádem může práci vykonávat i z domova. Skálová dále uvádí, že i co se týče umístění České republiky na žebříčku Evropského institutu pro genderovou nerovnost, tak ČR se propadá stále níž. Skálová tvrdí, že je to kvůli tomu, že ostatní země se rychleji zlepšují a ČR zaostává (Skálová 2020 dle Vítková, 2020). Z Gender Equality Indexu (2021) vychází, že rozdíl v zaměstnanosti mužů a žen je v Česku jedním z největších v EU. Revue pro sociální politiku a výzkum (2021) uvádí, že zaměstnanost mužů na plný úvazek (67 %) je stále o 18procentních bodů (p. b.) vyšší, než u žen (49 %). Když porovnáme ČR s rozdíly v zaměstnanosti v kontextu pohlaví v celé EU, tak z Gender Equality Indexu (2021, str. 33) vychází, že míra zaměstnanosti u žen byla v roce 2019 o 16 p. b. nižší než u mužů.

Co se týče nedostatku pracovních míst u žen v kontextu pandemie, tak studie Gender Equality Index (2021, str. 35) prokázal, že během první vlny pandemie COVID-19 přišlo 1,5 milionu žen v celé EU o práci, především v odvětvích jako je např. pohostinství a domácí péče, výroba

oděvů, maloobchod apod. Důvodem bylo to, že ztráta pracovních míst zasáhla odvětví, ve kterých tvoří většinu pracovních míst ženy. Zajímavostí je, že dle uvedeného výzkumu to byly právě ženy, které byly během pandemie vystaveny mnohem většímu pracovnímu stresu – především v pozicích zdravotních sester a pečovatelek, kdy viděly umírat stovky lidí v důsledku nákazy virem COVID-19.

Dále studie Gender Equality Index (2021) ukazuje, že zaměstnanost žen s nízkým vzděláním klesla v roce 2020 na 34 % v porovnání s rokem 2019, kdy byla zaměstnanost na 51 %, což souvisí s dalším sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace v našem výzkumu – „**ztráta zaměstnání kvůli nedostatečné kvalifikaci**“. Studie Gender Equality Index (2021, str. 31) uvádí, že většina žen stále čelí propouštění ze zaměstnání nebo zkracování úvazku, aby byly schopny práci sladit s péčí o děti. Studie „Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic“ (2021, str. 9) uvádí fakt, že pokles zaměstnanosti byl během pandemie zpozorován nejen u mladých lidí, ale také u osob s nízkým vzděláním.

Je zřejmé, že pandemie pomohla k odhalení velkého genderového rozdělení na trhu práce. Genderová nevyrovnanost zde byla také potvrzena v létě 2020, kdy muži pokryli 1,4 milionu pracovních pozic a ženy pouze 0,7 milionu. Zaměstnanost rostla u žen pomalu – pouze o 0,3 %, u mužů naopak rychleji – o 0,7 %. (Gender Equality Index, 2021, str. 36)

Závěr výzkumu Gender Equality Index pod institutem EIGE (2021) je takový, že pandemie má mnohem dlouhodobější nepříznivé účinky v oblasti zaměstnání na ženy než na muže, což koresponduje s našimi výsledky výzkumu sociálního ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace.

Když se zaměříme na sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace „**neochota se dále vzdělávat (ztráty motivace)**“, tak zde byla zjištěna závislost na pohlaví, kdy uvedlo opět více žen, že jsou tímto ohroženy. Národní vzdělávací fond (dále jen „NVF“) uvedl výsledky výzkumu Národního observatoře zaměstnanosti a vzdělávání při NVF v letech 2005-2007 k problematice vzdělávání. Prostřednictvím tohoto výzkumu se povedlo vymezit několik bariér, které brání lidem v účasti k dalšímu vzdělávání a které mohou být zároveň příčinou ztráty motivace se dále vzdělávat.

Stejně výsledky přinesl i výzkum „Vzdělávání dospělých v České republice“ z Českého statistického úřadu (dále jen „ČSÚ“). Výzkum uvádí, že nejčastějším důvodem, proč se zhruba 88 % respondentů výzkumu nechtělo dále vzdělávat, je pocit, že další vzdělání již nepotřebují a považují dosažené vzdělání za dostatečné. Lidé, kteří se nechtějí dále vzdělávat, jsou většinou

starší osoby a ti, kteří byli k dalšímu vzdělání donuceni (např. zaměstnavatelem). Toto zjištění je v souladu s výzkumem pod NFV z roku 2009. Lidé, kteří jsou naopak motivováni se dále vzdělávat, jsou například osoby s vysokoškolským vzděláním. (Vzdělávání dospělých v České republice, 2016) V kontextu pandemie bylo zjištěno, že lidé, kteří přišli o zaměstnání, by ocenili více příležitostí k nábídku dovedností, případně rekvalifikaci (OECD, 2020, str. 2).

Třetím typem bariéry, která lidem brání na účasti k dalšímu vzdělávání, je bariéra postojová, která nejvíce souvisí se zmíněným sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace „**neochota se dále vzdělávat (ztráta motivace)**.“ Z výzkumu pod NFV (2009) bylo zjištěno, že lidé, kteří se nechtějí dále vzdělávat a mají pocit, že jejich dosažené vzdělání je dostačující, jsou především lidé vyučení, řemeslníci, OSVČ a pracovníci nad 50 let. Lidé, kteří jsou vůči dalšímu vzdělávání skeptičtí, jsou osoby s negativní zkušeností s kurzy.

Mezi bariéry spadá také např. nedostatek času nebo **nedostatek financí na vzdělávání**, které bylo také zařazeno mezi sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace v našem výzkumu. V tomto kontextu bylo zjištěno, že problém překonat tyto bariéry mají zpravidla lidé nezaměstnaní či lidé s nižšími příjmy. Jako důvod bylo uvedeno, že lidé na výše kvalifikovaných pozicích mají další vzdělávání hrazené zaměstnavatelem a tím pádem se jejich ohrožení nedostatkem zpravidla financí netýká. (NFV, 2009)

Další překážkou byl **nedostatek příležitostí ke vzdělávání**, které v našem výzkumu v rámci sociálního ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace potvrdilo pouze malé velmi procento respondentů (1 %). V roce 2009 byl realizován pod MŠMT „Průzkum vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti“, který uvádí, že rozsah nabídky vzdělávacích příležitostí je dostatečný, nicméně pro jednotlivce je náročné se možnostech vzdělávání zorientovat. (Vzdělávání dospělých v ČR, 2009) Toto zjištění by korespondovalo s výsledky našeho výzkumu.

Sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace – „**vlastní neschopnost dosáhnout požadované kvalifikace**“, potvrdilo v našem výzkumu také pouze malé procento respondentů (1,8 %). Pandemie ve své podstatě přinesla v tomto ohledu i pozitivní věc – velká část činností se totiž přesunula online, a to včetně vzdělávání. To otvírá nové možnosti vzdělávání jak dětem, tak dospělým. Důvod, proč je to i přes to pro některé osoby nedostupné, je například nedostupnost internetového připojení nebo absence zařízení, na kterých by se mohli online vzdělávání účastnit. To uvádí např. Alon et. al (2020 dle Gender Equality Index, 2021), kdy bylo zjištěno, že například matky samoživitelky čelily během pandemie situaci, kdy měly např.

nižší finanční příjem než obvykle (kvůli ztrátě práce) a zároveň neměly možnost dát děti do školy a pokusit se tak získat finanční příjem zpět, natož se dále vzdělávat.

Zajímavý důvod, proč nejsou lidé motivováni k dalšímu vzdělávání uvedl pro Hospodářské noviny Kopřiva (2014): „zaměstnavatel nezná své zaměstnance a nedokáže je dlouhodobě motivovat.“ Toto zjištění vychází z průzkumu společnosti Sodexo, kterého se účastnilo 500 respondentů.

V případě porovnání pohlaví se statistikami ČSÚ (2016) vidíme, že v tu dobu vyjádřily motivaci k dalšímu vzdělávání více ženy než muži, což je v rozporu s našimi výsledky výzkumu. V roce 2020 byl zahájen projekt v rámci programu Erasmus+ s názvem „BABBAT (Bob As A Bait Better Adult Training)“. Tento projekt byl zaměřen na motivaci ke vzdělávání. Koordinátorka projektu Eva Svobodová (2021) uvádí, že mezi ohrožené patří právě např. matky, které mají problémy s návratem do zaměstnání po mateřské dovolené. Podobné tvrzení uvádějí ve svém výzkumu také E. Roosmaa a E. Saar (2016), které tvrdí, že ženy mají tendenci pocítovat více situačních a institucionálních překážek ke vzdělávání než muži (právě v kontextu mateřství). Ve výzkumu bylo zjištěno, že ženy mají více bariér, pokud žijí v místě, kde je k dispozici málo zařízení poskytující péči o děti, např. mateřské školy. (E. Roosmaa & E. Saar, 2016)

Toto zjištění by odpovídalo i situaci během pandemie, kdy byly ženy v rámci lockdownů doma s dětmi v mnohem větší míře než před pandemií. I vzhledem k tomu, že měly děti školu z domova, dávalo by pak smysl, že ženy na další vzdělávání neměly čas ani kapacitu. EIGE (2021) potvrzuje fakt, že 77,5 % matek pomáhalo dětem s přípravou do školy, mužů bylo o něco méně – pouze necelých 42 % z nich se zapojilo do přípravy dětí do školy.

Sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace, kterým bylo v našem výzkumu ohroženo nejvíce respondentů, byla „**ztráta zaměstnání z důvodu nadbytečnosti (propuštění)**“. Během pandemie a s ním souvisejícím lockdownem čelilo mnoho lidí propuštění např. v důsledku nedostatku financí daných podniků a organizací. Hronová (2020) uvádí, že ztrátou zaměstnání byly ve velké míře zasaženy především ženy s nižším vzděláním nebo migrantky ze států mimo EU – jejich zaměstnanost klesla o 3 % na 50 %. Studie Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic (2021, str. 8) také uvádí, že ztráta práce se během covidové pandemie týkala především mladých žen. Například v Bulharsku zasáhla pandemie také hlavně mladé ženy, které měly ve 2. čtvrtletí míru 2020 zaměstnanosti 26,4 % ve srovnání v roce 2019, kde byla zaměstnanost o 6,4 % vyšší (Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic, 2021, str. 10).

Statistiky z Center on Budget and Policy Priorities USA (2022) uvádějí podobná data – nezaměstnanost v USA stoupla v říjnu 2021 na 4,9 %, což je více než o 1 % více ve srovnání s únorem 2020, kdy byla nezaměstnanost na 3,5 %. Tento report z USA také tvrdí, že v říjnu 2020 žilo asi 21,3 milionu lidí v rodině, kde byl alespoň jeden dospělý člověk nezaměstnaný v důsledku pandemie. Výzkum OECD (2020, str. 2) uvádí, že 37 % respondentů se ocitla v situaci, kdy v jejich domácnosti došlo ke ztrátě nebo oslabení příjmu alespoň jednoho člena rodiny (propuštění, zkrácení pracovní doby nebo snížení platu), což dokazuje, že propouštění se během pandemie dotklo velké části populace. Zmíněné výzkumy nespécifikuji závislost na pohlaví.

V našem výzkumu byla předmětem zkoumání také „**ztráta zaměstnání z důvodu věku**“. Studie OECD (2021) uvádí data, kdy obecně, nezávisle na pohlaví či na věku, bylo zpozorováno nejméně přímé ztráty práce v Belgii, Dánsku, Finsku, Německu, Nizozemí a v Norsku. Tyto země jsou zároveň zeměmi, kde byla zaměstnanost různými opatřeními dobře udržována už před pandemií. Naopak země, kde došlo k propouštění ve větší míře, byla Chile a Mexiko. (OECD 2021, str. 6)

Studie OECD (2021, str. 7) dále uvádí zajímavé zjištění ve vztahu ztráty práce a věku. Bylo zjištěno, že ztráta práce se mnohem více týkala mladých lidí ve věku 18-29 let, kdy právě tato věková skupina byla během pandemie nejvíce ohrožena propouštěním. Dokazují to také výsledky výzkumu „Risk That Matters 2020: The Long Reach of COVID-19“ (OECD 2021), kdy byl mezi obdobími prosinec 2019–září 2020 největší nárůst nezaměstnanosti právě ve zmíněné věkové skupině. Pro srovnání, ztrátu zaměstnání uvedlo 14,6 % respondentů ve věku 18-29 let, 12 % respondentů ve věku 30-49 let a nejmenší procento bylo zpozorováno u věkové skupiny 50-64 let, kdy ztrátu zaměstnání uvedlo pouze 9,9 %. Studie uvádí, že důvodem, proč jsou ztrátou zaměstnání z důvodu věku postiženy nejvíce mladí dospělí je, že mají obecně nejméně zkušeností či málo kvalifikace a zároveň jsou zaměstnaní většinou v odvětvích, které byly postiženy pandemií – např. cestovní ruch a pohostinství. (OECD 2021, str. 8) V našem výzkumu byla zkoumána závislost sociálního ohrožení na pohlaví, což ale ve výzkumu OECD bohužel nebylo specifikováno.

Pokud se na tuto problematiku podíváme obecně, tak pro srovnání data z výzkumu v USA ukazují, že 60 % zaměstnanců ve věku 45+ čelilo negativním poznámkám týkajících se jejich věku v kontextu práce. Bylo zjištěno, že v USA má 37 % zaměstnanců pocit, že jsou vůči nim investoři zaujatí kvůli věku. (Kolmar, 2021)

Co se týče diskriminace a sociálního vyloučení během pandemie COVID-19 nejen v kontextu zaměstnanosti a vzdělávání, Masarykova Univerzita v Brně (dále je „MUNI“ se připojila k mezinárodní výzvě prof. Kierana Walshe z Národní univerzity v Galway, kde je ředitelem Irského centra pro sociální gerontologii. MUNI upozorňuje na mimořádnou nebezpečnost ageismu – věkové diskriminace (nejen) seniorů v době pandemie. Ve výzvě je uvedeno, že společnost a stát si musí být vědomi přímého sociálního vyloučení seniorů, jelikož právě oni byli během pandemie velmi rizikovou skupinou, které hrozila nákaza koronavirem. V důsledku sociální izolace to byli právě senioři, kdo byli ohroženi sociálním vyloučením s dlouhodobými následky. K šíření povědomí o této problematice byl apel na veřejnost v podobě podpisu výzvy s názvem „Zastavme ageismus v době koronaviru!“. Tato výzva byla pod záštitou Života90. (Bojujeme proti vyloučení, 2020)

Sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace, které bylo mezi respondenty zastoupeno naopak nejméně, bylo ohrožení „**neschopnost nebo neochota změnit profesi**“. Nízkému zastoupení aktuálně odpovídají například i výsledky výzkumu portálu Indeed z roku 2018, kdy 49 % respondentů uvedlo, že změnili práci. Jeffrey Uy (2021 dle Monster, 2018) také uvádí, že 59 % pracujících aktuálně uvažuje o změně zaměstnání. Stejná autorka (dle Vigoda-Gadot, Baruch, Grimland, 2014) také dále zmiňuje, že jednou z typických charakteristik pracovní kariéry je v dnešní době práce změna zaměstnání – ať už je iniciována jednotlivcem nebo tržní ekonomikou.

V USA v průzkumu z roku 2022 byly zjištěny podobné výsledky. Téměř 70 % zaměstnanců uvedlo, že uvažuje o změně profese. 52 % z nich pak potvrdilo, že se během roku 2022 chystá změnit profesi. Důvodem je buď potřeba vyššího platu nebo osobní rozvoj v nové oblasti. (Apollo Technical, 2022) Tyto výsledky odpovídají výsledkům v našem výzkumu.

„**Nedostatečným vzděláním**“ je v našem výzkumu v oblasti zaměstnání a kvalifikace sociálně ohroženo skoro 3 % respondentů, z toho je většina žen. Gender Equality Index (2021) uvádí, že pandemie měla velký dopad na vzdělávací systém – především na základní vzdělávání, kdy museli být i rodiče více zapojeni do přípravy na výuku svých dětí. Zpravodaj o odborném vzdělávání v zahraničí (2008) uvádí příklad ze Švédska, kde se od 90. let ekonomika zvýšila natolik, že lidé neměli dostatečné vzdělání na výkon práce. To však nebylo bráno vyloženě jako negativum, jelikož tito lidé kompenzovali nedostatečné vzdělání svými zkušenostmi. Dále je uvedeno, že v současné době nevyžadují všechna zaměstnání vysokou míru znalostí, ale spíše dovedností a kompetencí. To je způsobeno i tím, že některá povolání zanikají. Někteří zaměstnanci tak musí být znovu vyškoleni, aby získali potřebné dovednosti. Článek odkazuje

i na to, že v dnešní době lidé často mění zaměstnání a systémy vzdělávání a přeškolení v jednotlivých organizacích jsou již běžnou součástí. (Zpravodaj o odborném vzdělávání v zahraničí 2008)

Zajímavé jsou výsledky Gender Equality Index (2021) – bylo zjištěno, že každý pátý respondent uvedl, že neumí číst ani psát. Podobné výsledky byly zjištěny v Portugalsku (35 %), Rumunsku (31 %) a ve Francii (25 %). Ve všech zúčastněných zemích EU potvrdilo negramotnost více žen nebo mužů. Tito respondenti byli převážně starší 45 let.

Výzkum MŠMT „Gender a vzdělávání“ (2018) ještě poukazuje na genderovou nevyváženost ve vzdělání a ukazuje, jak mohou právě genderové stereotypy ovlivnit vzdělání. Například co se týče zastoupení žen v české vědě, tak ve vedoucích pozicích převažují ve většině muži – jako příklad je možné uvést, že např. v hodnosti profesora na akademické půdě je zastoupení žen pouze 15,4 %, což je jedna z nejnižších hodnot ve srovnání s jinými zeměmi v EU. Oblast, kde naopak ženy převládají, je magisterský stupeň studia, kde je 60 % žen a 40 % mužů. Ciprová a kol. (2008) uvádí, že „mnohdy sama výuka zůstává v poli genderových stereotypů“. Uvádí, že genderové stereotypy jsou posilovány a může být příčinou rozlišného postavení mužů a žen ve vzdělání a ve společnosti. Tato fakta jsou v souladu s našim zjištěním, kdy ve výzkumu uvedlo 1,85 % žen ohrožení nedostatečným vzděláním oproti 1,03 % mužů. (Gender a vzdělávání, 2018)

Pokud shrneme nejdůležitější výsledky výzkumu, tak bylo prokázáno, že závislost sociálního ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace na pohlaví se potvrdilo pouze ve dvou případech – sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu nedostatku pracovních míst pro získanou kvalifikaci a sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace z důvodu neochoty se dále vzdělávat (ztráty motivace). V obou případech bylo zjištěno, že jsou ve zmíněných důvodech více ohroženy ženy.

Na závěr diskuse jsou uvedeny limity a potenciály výzkumu v diplomové práci. Za limit výzkumu by se dala považovat nevyváženost pohlaví respondentů, což mohlo mít částečně vliv na výsledky šetření. Diplomová práce shrnuje sociální ohrožení v oblasti zaměstnání a kvalifikace během pandemie COVID-19, přičemž práce v období pandemie bylo celosvětově novým jevem pro všechny. V tom je možné spatřit právě potenciál dalšího využití práce.

Na základě výsledků získaných během pandemie COVID-19 je možné vidět, kde byli, případně jsou, lidé konkrétně sociálně ohroženi nejvíce, na toto ohrožení se zaměřit, případně je zkoumat podrobněji a v ideálním případě hledat cesty, jak jim předcházet. Zároveň je možné tato zjištění

porovnat s fakty z předchozích let (před pandemií) a zjistit změny, které pandemie do těchto oblastí přinesla.

Závěr

Diplomová práce byla zaměřena na sociální ohrožení v době pandemie COVID-19 v České republice a její vznik byl podpořen z projektu IGA_CMTF_2021_007. První část práce vymezuje teoreticky problematiku sociálního ohrožení a pojmy s ním spojené, jako např. sociální vyloučení, diskriminace a nezaměstnanost. V závěru první části jsou pak uvedeny zahraniční výzkumy, které přibližují situaci během pandemie v zahraničí.

Druhá část práce se věnuje výzkumu sociálního ohrožení, která je završena diskusí nad výsledky. Jako výzkumný problém byla stanovena otázka, zdali existuje vztah mezi pohlavím a sociálním ohrožením v oblasti zaměstnání a kvalifikace. Cílem výzkumu pak bylo zjistit, do jaké míry byli lidé v Česku sociálně ohroženi v oblasti zaměstnání a kvalifikace a zdali existuje závislost tohoto ohrožení na pohlaví. Ke zjišťování byla použita metoda kvantitativního výzkumu za pomoci dotazníku. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 4367 respondentů napříč celou Českou republikou, přičemž většina respondentů byly ženy. Na základě dílčích sociálních ohrožení bylo stanoveno 11 výzkumných otázek s nulovou a alternativní hypotézou.

Cíl diplomové práce se podařilo naplnit. Na základě výsledků z výzkumu vyplynulo, že se během pandemie respondenti cítili v oblasti zaměstnání a kvalifikace ohroženi pouze v poměrně malé míře. Ohrožení ve svých odpovědích potvrdilo pouze malé procento respondentů – necelých 15 %, což je konkrétně 653 respondentů, z toho bylo asi 10 % žen a necelých 5 % mužů.

Co se týče zjišťování souvislostí mezi pohlavím a jednotlivými sociálními ohroženími v oblasti zaměstnání a kvalifikace, tak statisticky významná souvislost byla potvrzena pouze ve dvou případech ohrožení. Šlo o sociální ohrožení nedostatkem pracovních míst pro získanou kvalifikaci a dále sociální ohrožení neochotou se dále vzdělávat (ztráty motivace). V těchto případech bylo zjištěno, že jsou daným ohrožením více ohroženy ženy. V ostatních případech nebyla potvrzena statistická závislost na pohlaví.

V podkapitole 4.4 byly poté porovnány výsledky výzkumného šetření s poznatky z odborných zdrojů a českých i zahraničních výzkumů a studií. Na základě porovnávání výsledků bylo zjištěno, že v případě sociálního ohrožení neochoty se dále vzdělávat (ztráty motivace) bývají nejčastěji ohroženi lidé vyučení, OSVČ, lidé starší 50 let a osoby, které mají se vzdělávacími kurzy negativní zkušenosti. Dále byly zjištěny bariéry, které brání další účasti na vzdělávání, což je například nedostatek času či financí na kurzy.

V případě nedostatku pracovních míst pro získanou kvalifikaci bylo zjištěno, že rozdíl v zaměstnanosti mužů a žen je v ČR jeden z největších v celé EU, což dokazuje studie Gender Equality Index z roku 2021. Jedním z možných důvodů, který byl zmíněn více autory, byl, že ženy často odcházejí (už v mladém věku) na mateřskou dovolenou, což jim dříve nebo později částečně komplikuje možnost adekvátního pracovního uplatnění. Ženy proto již dlouhodobě čelí výzvě sladění pracovního a rodinného života, které je už v tuto chvíli považováno za novodobé sociální ohrožení.

Pokud by byl výzkum sociálního ohrožení zasazen do kontextu sociální pedagogiky, která zkoumá i společnost a prostředí, je možné se například v rámci prevence zaměřit na ohrožené skupiny a celou společnost a hledat cesty, jak sociálnímu ohrožení, případně sociálnímu vyloučení předcházet nebo jak kompenzovat jeho negativní dopady na jednotlivce, skupiny i společnost.

Bibliografie

1. *17 Remarkable Career Change Statistics to Know* (2022). Apollo Technical: Engineer Talent Solution [online]. USA, 2022 [cit. 2022-06-04]. Dostupné z: <https://www.apollotechnical.com/career-change-statistics/>
2. Accendo – Centrum pro vědu a výzkum, o. p. s. *Nová sociální rizika*. [online]. [cit. 14. 10. 2021] Dostupné z: http://accendo.cz/wp-content/uploads/Keller_NSR.pdf
3. Agentura pro sociální začleňování. *Index sociálního vyloučení*. [online]. [cit. 10. 10. 2021] Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucenii/
4. Armáda spásy. *Terénní programy – Prevence bezdomovectví*. [online]. [cit. 19. 1. 2022] Dostupné z: <https://armadaspasy.cz/pobocky/brno/centrum-socialnich-sluzeb-stankova-brno/terenni-program-prevence-bezdomovectvi/>
5. BABANOVÁ, Anna, Nina BOSNIČKOVÁ, Kristýna CIPROVÁ, et al. *Genderovou optikou: zaměřeno na český vzdělávací systém*: [sborník textů kolektivu autorek k problematice genderových aspektů školství v ČR [online]. Praha: Gender Studies, 2008 [cit. 2022-06-12]. ISBN 978-80-86520-28-5.
6. *Bojujeme proti stereotypům na trhu práce*. DotaceEU.cz [online]. 2020 [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/mapa-projektu/projekty/03-operacni-program-zamestnanost/03-1-podpora-zamestnanosti-a-adaptability-pracovni/bojujeme-proti-stereotypum-na-trhu-prace>
7. *Bojujme proti vyloučení a věkové diskriminaci starších lidí během pandemie COVID-19: čtyři klíčová sdělení*. Masarykova Univerzita v Brně: Fakulta sociálních studií [online]. 2020, 10. 4. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://starnuti.fss.muni.cz/aktivity/covid-19>
8. BONOLI, Giuliano. *Time Matters. Comparative Political Studies* [online]. 2007, 40(5), 495-520 [cit. 2022-06-17]. ISSN 0010-4140. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/238758714_Time_Matters
doi:10.1177/0010414005285755
9. BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2916-4.
10. ECLAC – Economic Commission for Latin America and the Caribbean. *The social challenge in the times of COVID-19*. [online]. [cit. 29. 8. 2021] Dostupné z: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/45544/1/S2000324_en.pdf

11. European Institute For Gender Equality. *Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic* [online]. In: 2021 [cit. 2022-06-11]. ISBN 978-92-9482-828-6. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-and-socio-economic-impact-covid-19-pandemic>. doi:10.2839/29540
12. European Institute For Gender Equality. *Gender Equality Index 2021: Health* [online]. 2021 [cit. 2022-06-02]. ISSN 978-92-9482-941-2. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2021-health>. doi:10.2839/035225
13. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-7315-185-0.
14. Gender a vzdělávání. Ministerstvo školství a tělovýchovy [online]. 2018 [cit. 2022-06-05]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/proc-je-dulezite-se-zabyvat-genderovou-rovnosti-v-kontextu>
15. HE, Juh, Leshui HE, Wen ZHOU, Xuanhua NIE a Ming HE. *Discrimination and Social Exclusion in the Outbreak of COVID-19*. International Journal of Environmental Research and Public Health. [online]. [cit. 2022-01-19]. ISSN 1660-4601. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/journal/ijerph>
16. HRADIL, Vít. *Nezaměstnanost: Tuzemská nezaměstnanost v červenci stagnovala, počet volných míst je rekordní*. Kurzy.cz [online]. Tým ekonomického výzkumu Raiffeisenbank, 2021, 9. 8. 2021 [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/604903-tuzemska-nezamestnanost-v-cervenci-stagnovala-pocet-volnych-mist-je-rekordni/>
17. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
18. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
19. Index rovnosti žen a mužů 2021: *V Česku jsou největší nerovnosti v rozhodování*. Revue pro sociální politiku a výzkum [online]. 2021, 1. 1. 2021 [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2021/11/index-rovnosti-zen-a-muzu-2021-nejvetsi-nerovnosti-jsou-v-cesku-v-rozhodovani/>
20. KALEJA, Martin. *(Ne)připravený pedagog a žák z prostředí sociální exkluze*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, 2015. ISBN 978-80-7510-160-0.

21. KALINA, Kamil a kol. Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí. 2001. In: AGHOVÁ, Žaneta. *Prevence extrémního vyloučení* [online]. Praha, 2017 [cit. 2022-06-17]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/92215/DPTX_2014_2_11280_0_423402_0_163782.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová. Univerzita Karlova.
22. KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. [online]. Praha: Grada, 2008 [cit. 2022-06-16]. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1411-0.
23. *Každý druhý Čech chce změnit práci. Nejčastěji kvůli nízkému platu*. Hospodářské noviny [online]. 2014 [cit. 2022-06-04]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-62652560-kazdy-druhy-cech-chce-zmenit-praci-nejcasteji-kvuli-nizkemu-platu>
24. KELBICH, Jan. 2012. *Chudoba v České republice*. In: Chudoba, nezaměstnanost: a další témata Pražské školy alternativ: Pražská škola alternativ – sborník 06 [online]. Praha: Ekumenická akademie Praha, 2012 [cit. 2022-06-16]. ISBN 978-80-87661-03-1.
25. KELLER, Jan. (1996). In: PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-718-4311-3.
26. KELLER, Jan. *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-059-9.
27. KELLER, Jan. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-044-5.
28. KOLMAR, Chris. *Age Discrimination Statistics*, 2022. Zippia: The Career Expert [online]. 2021 [cit. 2022-06-03]. Dostupné z: <https://www.zippia.com/advice/age-discrimination-statistics/>
29. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Portál, 2010, 1 online zdroj (216 stran). ISBN 978-80-262-0257-8.
30. MAREK, Jakub a kol. 2012. *Bezdomovectví v kontextu ambulantní sociálních služeb*. In: AGHOVÁ, Žaneta. *Prevence extrémního vyloučení* [online]. Praha, 2017 [cit. 2022-06-17]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/92215/DPTX_2014_2_11280_0_423402_0_163782.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová.

31. MAREŠ, Petr. *Poverty, Marginalisation, Social Exclusion. Czech Sociological Review* [online]. 2000, 36(3), 285-298 [cit. 2022-06-12]. ISSN 00380288. Dostupné z: doi:10.13060/00380288.2000.36.3.03
32. MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém* [online]. Vyd. 3., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002 [cit. 2022-06-16]. ISBN 80-86429-08-3.
33. MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení* [online]. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006 [cit. 2022-06-16]. ISBN 80-870-0715-8.
34. MAREŠ, Petr a Tomáš SIROVÁTKA. Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začlenování (inkluzie) – koncepty, diskurz, agenda. Sociologický časopis [online]. Praha: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., (2) [cit. 2022-06-17]. Dostupné z: https://inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/Socialni_vyloucení_exkluze_a_socialni_zaclenovani_inkluzie.pdf
35. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v Česku republice do roku 2020*. [online]. [cit. 19. 1. 2022] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/koncepce-prevence-a-reseni-problematiky-bezdomovectvi-v-cr-do-roku-2020>
36. *Nezaměstnanost*. Finance.cz [online]. [cit. 2022-06-06]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/makrodata-eu/trh-prace/statistiky/mira-nezamestnanosti/>
37. OECD iLibrary. *Main Findings from the 2020 Risks that Matter Survey*. [online]. [cit. 6. 8. 2021] Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b9e85cf5-en/index.html?itemId=/content/publication/b9e85cf5-en>
38. POPELKA, Marek. *Nezaměstnanost a bezdomovectví jako sociální problém* [online]. Brno, 2010 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/11954/popelka_2010_bp.pdf?sequence=1. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
39. *Poradenská gender centra*. DotaceEU.cz [online]. 2016 [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/mapa-projektu/projekty/03-operacni-program-zamestnanost/03-1-podpora-zamestnanosti-a-adaptability-pracovni/poradenska-gender-centra?feed=03-Operacni-program-Zamestnanost>
40. *Pro Futuro: Bulletin pro podporu a rozvoj lidských zdrojů* [online]. 2009. Národní vzdělávací fond, o.p.s, 2009 [cit. 2022-06-03]. ISSN 1212-9839. Dostupné z: http://old.nvf.cz/profuturo/2009_3/2009_3.pdf

41. ROOSMAA, Eve-Liis a Ellu SAAR. *Adults who do not want to participate in learning: a cross-national European analysis of their perceived barriers*. International Journal of Lifelong Education [online]. 2017, 36(3), 254-277 [cit. 2022-06-03]. ISSN 0260-1370. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/309620072_Adults_who_do_not_want_to_participate_in_learning_a_cross-national_European_analysis_of_their_perceived_barriers
42. SVITÁK, Matěj a adam FIALA. *V Česku jsou tři lidé nakaženi koronavirem. Předtím byli v Itálii*. ČT24 [online]. 2020, 1. 3. [cit. 2022-06-12]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3056228-v-cesku-jsou-tri-lide-nakazeni-koronavirem>
43. SVOBODOVÁ, Eva. *Proč se lidé nechťejí nebo nemohou vzdělavat a pracovat? Zjišťují studenti*. Nymburský deník.cz [online]. 2021, 8. 4. 2021 [cit. 2022-06-03]. Dostupné z: <https://nymbursky.denik.cz/ctenar-reporter/proc-se-lide-nechteji-nebo-nemohou-vzdelavat-a-pracovat-zjistuji-studenti-202104.html>
44. ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4282-3.
45. TAYLOR-GOOPY, Peter. *New Risks and Social Change. New Risks, New Welfare* [online]. Oxford University Press, 2004, 2004-09-01, 1-28 [cit. 2022-06-12]. ISBN 9780199267262. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/242612618_New_Risks_and_Social_Change e doi:10.1093/019926726X.003.0001
46. The Organisation for Economic Co-operation and Development. *About*. [online]. [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/about/>
47. *Tracking the COVID-19 Economy's Effects on Food, Housing, and Employment Hardships*. Center on Budget and Policy Priorities [online]. 2022 [cit. 2022-06-03]. Dostupné z: <https://www.cbpp.org/research/poverty-and-inequality/tracking-the-covid-19-economys-effects-on-food-housing-and>
48. TROCHTOVÁ, Ludmila Siarda, Jiří POSPÍŠIL a Helena POSPÍŠILOVÁ. *Social Risks as the Source of Threats and Concerns: The Survey in the Czech Republic*. Societies [online]. 2021, 11(4) [cit. 2022-06-16]. ISSN 2075-4698. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/356568922_Social_Risks_as_the_Source_of

_Threats_and_Concerns_The_Survey_in_the_Czech_Republic

doi:10.3390/soc11040139

49. United Nations. *Everyone Included: Social Impact of COVID-19*. [online]. [cit. 29. 8. 2021] Dostupné z: <https://www.un.org/development/desa/dspd/everyone-included-covid-19.html>
50. UY, Jeffrey. *Determinants of Career Change: A Literature Review*. JPAIR Multidisciplinary Research [online]. 2020, 42(1), 1-19 [cit. 2022-06-12]. ISSN 2244-0445. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/348445156_Determinants_of_Career_Change_A_Literature_Review doi:10.7719/jpair.v42i1.804
51. VÍTKOVÁ, Kateřina. *Ženy se mužskému světu přizpůsobily na svůj úkor. Ke změně jim pomáhá i kurz svářeni*. Aktuálně.cz [online]. 2020, 2. 2. [cit. 2022-06-12]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/promeny-ceskych-regionu/prilis-mlade-a-s-detmi-nebo-stare-zeny-degraduji-sve-profese/r~aeb51634440811eab1410cc47ab5f122/>
52. *Vzdělávání dospělých v České republice: Výstupy z šetření Adult Education Survey 2016*. Český statistický úřad [online]. Praha, 2018 [cit. 2022-06-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/76208655/23005318.pdf/9fe2d063-88e8-4205-b643-eac62bb481af?version=1.6>
53. WINKLER, Jiří a Lenka KLIMPLOVÁ. *Nová sociální rizika na trhu práce a potřeby reformy české veřejné politiky*. Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5352-6. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/49299704_Nova_socialni_rizika_na_trhu_prace_a_potreby_reformy_ceske_verejne_politiky
54. WINKLER, Jiří a Tomáš SIROVÁTKA. *Význam nových sociálních rizik v současné společenské vědě*. Sociální studia. Brno: Masarykova univerzita, 2010, ročník 7, č. 2, s. 7–22, 15 s. ISSN 1214-813X
55. Zpravodaj: *Odborné vzdělávání v zahraničí* [online]. 2005. 2005 [cit. 2022-06-05]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2005/Zp0505pIVa.pdf>

Seznam grafů

Graf 1: Celkový poměr mužů a žen, kteří se cítí být ohroženi v oblasti zaměstnání a kvalifikace

Graf 2: Pocit ohrožení ze ztráty zaměstnání z důvodu věku

Graf 3: Pocit ohrožení ze ztráty zaměstnání z důvodu nadbytečnosti

Graf 4: Pocit ohrožení ze ztráty zaměstnání z důvodu nedostatečné kvalifikace

Graf 5: Pocit ohrožení z důvodu nedostatečného vzdělání

Graf 6: Pocit ohrožení z důvodu nedostatku příležitostí ke vzdělávání

Graf 7: Pocit ohrožení z důvodu neochoty se dále vzdělávat – ztráty motivace

Graf 8: Pocit ohrožení z důvodu nedostatku financí ke vzdělávání

Graf 9: Pocit ohrožení z důvodu nedostatku pracovních míst pro moji kvalifikaci

Graf 10: Pocit ohrožení z důvodu vlastní neschopnosti dosáhnout požadované kvalifikace

Graf 11: Pocit ohrožení z důvodu neschopnosti nebo neochoty změnit profesi

Graf 12: Pocit ohrožení z důvodu jiného ohrožení

Seznam tabulek

Tabulka 1: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 1

Tabulka 2: výpočet testového kritéria chí-kvadrát pro kontingenční tabulku k výzkumné otázce č. 1

Tabulka 3: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 2

Tabulka 4: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 3

Tabulka 5: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 4

Tabulka 6: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 5

Tabulka 7: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 6

Tabulka 8: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 7

Tabulka 9: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 8

Tabulka 10: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 9

Tabulka 11: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 10

Tabulka 12: kontingenční tabulka pro výzkumnou otázku č. 11